Hep Oyunda Kalmak

AYDAN GÜNDÜZ

Aydan Gündüz

HEP OYUNDA KALMAK

Hep Oyunda Kalmak
AYDAN GÜNDÜZ
Sinema Yazıları
114 sayfa
KAFEKÜLTÜR Yayıncılık ® 2013, KLAKET
www. kafekitap.com
iletisim@kafekitap.com

© Aydan Gündüz, 2013
www. aydangunduz. com

KAFEKÜLTÜR Yayıncılık
İslambey Cd. 44/13 34050 Eyüp İstanbul
0212 615 22 99

ISBN 978-605-5249-85-4

Baskı: Net Kırtasiye Tan. ve Matbaa San. Tic. Ltd. Şti.
Taksim Cd. Yoğurtçu Faik Sk. No 3 Taksim Beyoğlu İstanbul

Aydan Gündüz

HEP OYUNDA KALMAK

sinema yazıları

AYDAN GÜNDÜZ, 1972 yılında İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi'nde Fars Dili ve Edebiyatı öğrenimi gördü. Edebiyat dergilerinde yazdı ve çalıştı. Öyküleri ve edebiyat tarihi üzerine yaptığı araştırmalar çeşitli dergilerde yayımlandı. Toplumcu roman anlayışının ilk örneklerini veren yazar Reşat Enis hakkında eleştirel bir kitap yazdı. 1996 yılında Barış Bardakçı'nın ödüllü kısa filmi *Gülümseme*'de sanat yönetmenliği yaptı. 1999-2002 yılları arasında Replik TV Film Yapım'da Kandemir Konduk'la çalıştı; TRT için hazırlanan *Ona Bakma Bana Bak* dizisinin yazı ekibinde yer aldı. 2004 yılında 38 hafta süreyle Akşam gazetesinin sinema eki *Prömiyer*'de sinema yazıları yazdı. 2005'te Kanal D'de yayımlanan 'Adile Teyze ve Kuzucuklar' adlı çocuk programının metin yazarlığını yaptı; yine Kanal D' de yayınlanan ve gündüz kuşağı için hazırlanan Ceza Mahkemesi isimli projede senarist olarak çalıştı. Bir süredir ROMA SULTANLARI isimli on ciltlik bir roman dizisi üzerinde çalışıyor. Sinegraf Film Yapım ve Herşey Film'de senarist olarak çalıştı. Şu sıralar hikâyesini kendisinin kaleme aldığı bir tarihi film senaryosu üzerinde çalışmasını sürdürüyor.

KİTAPLARI: *Hep Oyunda Kalmak (sinema yazıları) Roma Sultanları I-VI (tarihi roman), Tarih Ansiklopedisi, Sinema Tarihi, Reşat Enis (inceleme), Türkler Geliyor, Akdeniz, Ateizmin Tarihi, Dinler Tarihi, Dünya Mitolojileri, Kısa Dünya Tarihi, Hitler'in 82 Hastalığı, Tarihteki Büyük Keşifler, Tarihteki Büyük Sırlar, Tarihin Büyük Davaları, Tarihteki İlginç Olaylar.*

"Bu kitaptaki yazılar Akşam gazetesinin sinema eki *Prömiyer* dergisinde 2004'te yayımlanmıştır."

HEP OYUNDA KALMAK

Nasıl göçüp gittiler hiç fark etmedik. Tek kare bir fotoğraf ya da iki satır yazı eşliğinde çok sürmeyen gözyaşları dökerken akşam haber kuşağının hemen ertesinde yine onlara güldük. Sanki hâlâ yaşadıklarını düşünmek ve rahatlamak ister gibi... İsimleri Türk sinema tarihiyle birlikte anılan ve pek çoğu hayatta olmayan yüzlerce oyuncumuz bugün TV ekranlarının nerdeyse vazgeçilmezi. Seri halde üretilen dizilerin, kameralı evlerin ve magazinin bile seviyesi olduğunu unutturan dedikodu programlarının tam tepesinde bir gölge gibi dolaşıyorlar. Özellikle komedi ağırlıklı filmlerin her tekrarda aynı yüksek izlenme oranına ulaşması TV izleyicisi dışında herkesi şaşırtıyor. Seyircinin sahne sahne ezberlemesine rağmen yine de bıkmadan izlediği bu yapımlar bir dönemin nerdeyse artık yok olmaya yüz tutmuş oyuncu profili hakkında da

ipuçları veriyor. Henüz televizyonun hâkimiyetinden söz edilmiyorken Yeşilçam'da çekilen film sayısı yüzlerle ifade ediliyordu. Genellikle tiyatrolarda sahne alan değişik tip ve karakterde birçok oyuncu, üretimin böylesine yoğun olduğu bir ortamda şansını sinemayla deniyor ve başarılı olanlar peş peşe çekilen komedi filmlerinde yıldızlaşıyor bu günkü tabiirle star oluyordu. Nejdet Tosun, Cevat Kurtuluş, Mürvet Sim gibi yan rollerin ustalarından Adile Naşit ve Münir Özkul'la başlayıp Kemal Sunal'dan Şener Şen'e kadar uzanan ana karakterlerin başı çektiği sayısız yapım... Oyuncuların üçüncü sınıf vatandaş gibi görüldüğü, ailelerin böyle bir mesleğin adını bile duymak istemediği o dönemlerden bu güne çok şey değişti. Televizyonun hayatımızdaki önlemez yükselişi ve Türk sinemasının birçok nedenden dolayı yitirdiği popularitesi başka türlü bir oyunculukla bizi yüz yüze getirdi. Ailelerin çocuklarını geçmiş dönemlerin aksine adeta itekleyerek ortaya sürdükleri bu piyasanın yeni adı dizi oyunculuğuydu. Kültürel

yozlaşmanın doruğa ulaştığı bu dönemlere gelene kadar oyunculuk meslеğinin her türlü eziyetini çekmiş ve bu yüzden de sağlığını ya da yaşamını yitirmiş birçok sanatçının yerine yenilerinin yetişmediğini bu kargaşa ve görüntü kirliliğinde fark etmedik bile. Dizilerin birçok oyuncuya iş olanağı sağladığı kabul edilebilir bir gerçek olsa da TV denen mekanizmanın herkesi kısa bir süreliğine de olsa şöhret yapma potansiyeli taşıdığı göz ardı edilemez. Bu yüzden de oyunculuktan çok daha fazla öne çıkarılan, geçmiş yapımlardakilerin aksine her ne şekilde olursa olsun oynayabilmek ve markalaşmaya giden yolda bir adım daha ilerleyebilmekti. Markanın kişiyi ulaştıracağı son basamakta da kalıcılıktan çok hayata dair sağlanacak bir teminat mektubu yani para vardı. Para kazanmanın ya da kazanılan paranın miktarına yönelik eleştirilerin yersiz olduğu tartışılmaz. Asıl üzerinde durulması gereken son yirmi senede her meslek dalında olduğu gibi oyunculukta da karşımıza çıkan, seçilen iş kolonun amaç mı araç mı olduğudur. Görsel

sanatların en etkili aracı olan sinemanın bir oyuncuya yeteneğiyle orantılı olarak şöhret ve uzun vadede de maddi rahatlık getirmesi kaçınılmaz. Ancak asıl hedeflenen noktanın oyunculuktan çok onun sağlayacağı günlük popülariteler olması bu işi kendine meslek edinmiş birçok gencin daha yolun başında tökezlemesine neden olur. Kazanılmış bir başarının ardında başka ve daha iyi işler yaparak durmak yerine şöhreti pekiştirecek magazin ağırlıklı haberler tercih edilir. Bu mesleği her türlü çilesini göze alarak seçen geçmiş dönem oyuncularıyla sağlayacağı şöhretin ve ışıltılı dünyanın özlemi hatta rahatlığını düşleyerek bu işe girişenler arasındaki temel fark da bu sanırım. Belki de o dönemler de çok film çekiliyor olması bir avantajdı ve günümüzde de bu boşluğu diziler dolduruyor hatta sinemaya bu yolla yeni oyuncular kazandırılıyor. Fakat TV oyunculuğunun TV'nin kurallarıyla işler hale geldiği de bir gerçek. Bar kapısı muhabbetleri ve artık dilimize yerleşen televole kültürüyle yoksa kendi oyuncularımızın

sanat yaşamını başlamadan bitiriyor muyuz? Hiçbir şey yapamazsak birbiriyle kavga etmelerini sağlayıp meslektaşı hakkında konuşmamanın bir erdem olduğunu unutturuyoruz. Belki de ektiğimizi biçiyoruz. Televizyonla yarattığımız kültürün boyunduruğu altında her şeyi onun istediği gibi yapmak, dizilerden başlayarak sinema filmlerini buna göre şekillendirmek sonra da eski filmlerin aldığı reytingi şaşkınlıkla izler hale gelmek... Acaba şöhret, para ve ışıltılı bir dünya ekseninde samimiyetimizi mi yitirdik? İyi bir oyuncu olmak için belki de ön koşul geride kalan birkaç oyuncunun hayat tarzında gizli. Kendi filmlerinin tekrarı ya da yeni bir yapımın tanıtımı dışında ortalığa çıkmayan gece muhabbetlerinden ısrarla kaçındıkları için trajikomik bir biçimde cimrilikle suçlanan önemli bazı aktör ve aktrislerimiz belki de şu an için tek umudumuz. Bünyelerinde taşıdıkları ve giderek unutmaya başladığımız etik değerler yetenekleriyle birleşerek onları ölümsüzlüğe taşıyor. Tıpkı her nedense artık dalga geçer hale

geldiğimiz eski Türk filmlerinde olduğu gibi.

TÜRK SİNEMASININ UNUTULAN GEÇMİŞİ

Ortalığı kaplayan aydınlıktan bir an mahrum kaldığınızı düşünün. Kesilen elektiriğin gelmesini ve etrafınızda sizin için gerekli olan nesnelerin yeniden görünür olmasını beklerken karanlıkta el yordamıyla uzunca bir süre dolaşırsınız. O an neye ihtiyacınız varsa bulana kadar. Başka milletlerin kültürleriyle sentezler değil eklentiler yaparak adeta yamalı bohçaya çevirdiğimiz sanat hayatımız ayakta kalabilme mücadelesinde el yordamıyla sürdürdüğü ilerleyişine son hızla devam ediyor. Bireysel çabalarla çekilen tarihi filmler, bir merak neticesinde de olsa ortaya çıkan araştırma ve incelemeye dayalı belgeseller sinemamızda parıldayıp duran küçük ve cılız ışıklar gibi. Yüzümüzü evrensel olana değil batıya dönmek, iyi ve güzel hattaeğlenceliher ne varsa sadece onların

ürettiklerinin içinde aramak bakış açımızın temel ekseni artık. 60 hatta 50'li yılları ait üst düzey Türk filmleriyle karşılaştığımızda yaşadığımız şaşkınlıkda belkibu yüzden. Türk sinemasını melodram ağırlıklı filmlerden ibaret zannetmeye ne zaman başladık bilinmez ama siyah beyaz ilk dönem filmleri TV ekranlarında boy gösterdiğinden beri durumun hiç de böyle olmadığının farkına vardık. Kendi sinema dilini oluşturmuş, seçtiği konuyu tüm estetik kaygıların ışığında perdeye ustalıkla yansıtmış yönetmenlerle tesadüf sonucu da olsa artık tanışıyoruz. Filmin ismi ve yönetmeni hakkında tek satır yazı geçmeyen hatta ekran köşesinde not olarak bile duyurmayan yayın akış sorumlularının duyarsızlıklarına rağmen hiç olmazsa güzel bir film izleyebilmişolmanın huzuru var içimizde. Metin Erksan, Osman F. Seden, Ömer Lütfü Akad gibi sayısız ismin Türksinemasındaki arayışları kendini bir türlü ifade edemeyen bu yüzden deya seyirciye ya da içinde yaşadığı topluma kendini yabancı hisseden yönetmenler için bir ders niteliğinde

aslında. İster yabancı ister Türk, kaliteli dönem sinemacılarını iyice özümseyipbundan kendi sentezini çıkaran eski kuşak yönetmenler Türk sinemasının temelini atarakilerde bu işle uğraşacaklara zemin hazırlamışlar. Bir bakıma doğru başlangıç noktasının işaretlerini vermişler. Oysa geriye dönüp bakmak ya da bizden önce bu topraklarda ortaya konulan yapıtlar üstüne düşünmek gibi bir alışkanlığımız ne yazık kiyok. Sadece sinema okullarında öğrencilere öğrenmeleri gereken bilgiler başlığı altında ezberletip geri kalan büyük kitlenin bunlardan habersiz yaşayıp gitmesine göz yumuyoruz. Festival düzenliyoruz ama kendi sinemamıza ait eski dönem klasiklere ya hiç yer vermiyoruz ya da o karışıklığın içinde kaybolup gitmelerine göz yumuyoruz. Avrupalı bilmem hangi yönetmenin filmlerini toplu gösterimlerde seyirciye ezberletirken ilk dönem sinemacılarımızı neredeyse görmezden geliyoruz. Bu noktadan sonra vardığımız yer ne yazık kiTürk sinemasını 'size baba diyebilir miyim amca' repliğiyle

hafızamıza kazınan filmlerden ibaret zannetmek ya da Cüneyt Arkın hangi tarihi filmde kolunda saatle göründü onu konuşmak. Onun bu filmlerinin tıpkı Rambo serilerinde olduğu gibi popüler kültüre hitap eden filmler olduğunu düşünmeden hem de. Aslında buradaki can sıkıcı konu kendi kültürel devamlılığımızı bir türlü sağlayamamız. Kendi içinde yaratılanları görmezden gelerek onları aşma şansını da kaybediyoruz. Onların bıraktığı noktaya ulaşabilirsek ancak kendi sinemamız adına bir devamlılık sağlayabiliriz. Böylece aradaki kopukluğu belki bir ölçüde de olsa aşma şansımız olur. Aksi taktirde bir patlamanın eşiğinde olduğumuz kandırmacasıyla kendimiz dahil herkesi aldatmış oluruz. Bunun sonucu da içi boş, ruhsuz karakterlerin cirit attığı senaryolar, dizi film formatında çekilmiş filmler ve eski filmlerle sadece dalga geçen bir sözde yönetmen ve yazarlar topluluğu. Bu çıkmazdan tek kurtuluş yolu el yordamıyla sürdürdüğümüz ilerleyişibilinçli bir harekete dönüştürmek. Eski filmleri izlemeyi ya da onlardan

haberdar olmayı tesadüflere bırakmamak yani. Sadece bu konuda film gösterimleri yapmak, seyircinin ilgisini ve dikkatini o yöne çekecek küçük çaplı organizasyonlar düzenlemek sinema adına oluşumlarda bulunduğunu iddia eden herkes için bir görevdir. Üstelik maliyet konusunda arkasına sığınabileceğimiz geçerli bir mazeretimiz de yokken. Bize ait bu filmlere sahip çıkarak bilinçli bir seyirci yaratıpTürk sinemasını daha da ileriye taşıyabiliriz. Sinema estetiğinin gişe başarısıyla tuhaf bir şekilde orantılandığı bu günlerde eskilerin ölçüt aldığı yaklaşımlara yeniden bakmak sanatın bir kolu olduğunu neredeyse unuttuğumuz sinemayla bizi yeniden buluşturacaktır. Çok sağlam bir şekilde hem de.

BİR ÖĞRENCİNİN FESTİVAL GÜNCESİ

Karla kaplı bir şehirde yaşamaya neredeyse alışmışken ve yağmur bulutlarının telaşlı soğuk o rüzgârla birlikte hep yanı başımızda hiç durmadan esip gürleyeceğini düşünürken ansızın yeşeren kır çiçekleriyle kendimize geldik. Ekonomik koşulların dayattığı zorunlu ev muhabbetinden herkese açık park ve bahçelere terfi edip tıpkı umutlarımız gibi erteleyip yarım bıraktığımız bir kitabı, fiyatları döviz kuruna bağlı nadide eserleri (!) ve kokulu yabancı çaylarıyla bize hep yabancı kafe-shop tarzı o mekânın çok uzağında havası da bulutu da bedava bir bankta oturup okuyabiliriz artık. Bir yerden bir yere yürüyerek gidebilmek belki de kulaklıkla küçük bir radyodan dinlediğimiz müzik eşliğinde üstelik. Pırıl pırıl gün ışığı bizi yeniden ve ansızın terk edene kadar yani. Festivalle karşıladık baharı,

önce İngilizce altyazılı ama ücretsiz kısa film festivali sonrada ikiyüzelliye yakın filmin gösterildiği düzenleyenlerin tanımlamasıyla filmlere doyduğumuz, ancak bilet fiyatlarıyla doymak bir yana açlığımızı bile bastıramadığımız İstanbul Film Festivali. Özel bir TV kanalında, bir öğrencinin seyretmek içinen az otuz kırk film seçtiğini ve bunların hepsini de izlediğini öne süren festival yetkilisi ortalama öğrenciyle ortalamanın çok üstünde bir öğrenci arasında var olan bütçe açığını sanırım hesaplayamıyor. Belki de ekonomik koşullar yüzünden festivalin yanına bile yaklaşamayan yığınları farketmeyip sinema gişesinin önünde kâğıttan kahve bardağıyla bekleşenleri gerçek kalabalık sanıyor. Aslında herşey okulda ucuza yenen bir öğle yemeği, yol parası ve o gün kendiniz için ayırdığınız ya da ayıramadığınız paranın hesabıyla ilintili. O çok basit denklemi yapmak ve kendimizce hayali de olsa yeni bir seçenek yaratmak belki yine bize düşüyor. Yurtta ya da kirasını zar zor denkleştirdiğiniz derme çatma

bir evde arkadaşlarınızla yaşayıp giderken ve aileniz tarafından bazen gönderilen bazen de hiç gönderilemeyen paranın hesabı üstüne kafa yorarken baharın sarhoşluğu sizi de sarar. Bir sınavdan öbürüne koştururken gözünüze takılan film afişlerine şöyle bir bakıp geçmek en iyisiyken aklınız çelinir. Öyle ya televizyonlarda gece gündüz anlatılan yüzlerce filmin denizler aşarak hem de yönetmenleriyle birlikte geldiği ve sergilendiği düzeyli bir çalışmaya siz de katılmak, izleyip seyrettiğiniz filmler hakkında da yorum yapmak istersiniz. Bu filmlerin içi boş Hollywood filmleriyle ilgisi olmadığını bilmek sizi daha da mutlu eder. Heveslenirsiniz bir an. Sizi tüm sıkıntılardan kurtarıp içinizde yaratma hevesi uyandıracak manevi anlamda da zenginleştirecek bu şenliğe katılmak için kolları sıvarsınız. Önce gazete eklerindeki festival tanıtım ilavelerinden bir tane edinirsiniz. Tek tek hepsini okuyup ilginç gelen yönetmen ve film adlarında bir süre takılı kalırsınız. Hatta daha önce duymadığınız oyuncu ve yönetmen

isimlerini bir yere not edip saklarsınız. Henüz sinema salonlarına gitmenizi sağlayacak ana konu üzerine yoğunlaşmadığınızdan bütün tercihleriniz gelişi güzel ve oldukça da huzurlu bir şeklide devam eder. Hangi sinemada kaçta gösterildiğine bakarsınız önce. Sonra da bilet fiyatlarına tabii. Keyfiniz kaçmak üzereyken sabah saatlerinde indirimli olduğunu öğrenirsiniz. Bir de akşamları. Sabah erken gidemezsiniz sınavınız var. Sınavı atlatırsanız okuldaki yemeği kaçıracaksınız. Yine de ortalama bir gider hesabı yaparsınız hemen; altı buçuk bilet parası. Artı yol parası en yakın mesafedeyseniz o da bir milyon ikiyüz etti sekiz buçuk. Sadece o günkü değil ertesi günün hatta belki de daha ertesi günün yemek ve yol parası. Okul bahçesinde ya da bir bankta elinizde broşür bakınırken ya festival büyüsünden bahsedenleri düşünürsünüz ya da sinemaseverler bu sene filme doyacak diyenleri... Hatta Festival sadece belli kesimlere ait bir organizasyon oldu eleştirisini sürekli reddedenleri. Kimin neye ve

nasıl doyduğunu merak etmekten vazgeçip hiç olmazsa tek bir film seyrederek açlığınızı bastırmayı düşünürsünüz. Rakamlar ortadayken ve hep aynı sonucu elde ediyorken sürekli hesap yapmanın mantıksızlığını bilerek bir daha kaleme kâğıda sarılmazsınız. Onun yerine aynı sıkıntıyı paylaşan kendini geliştirme ve çoğaltma derdinde başka bir öğrenci arkadaşınızla konuşursunuz. Belki de işaretlediğiniz ve gidemediğiniz filmler hakkında... Hesap yaparken kaçırdığınız yemeği simitçiyi görünce hatırlarsınız; bir simit dört yüz artı ayran yedi yüz hepsi bir milyon yüz eder bir de şu gazetenin verdiği vcd lerden alırsanızo da iki milyon. (Bizim derginin VCD'lerinden elinizde varsa maliyet daha da düşer tabii) Toplam üç milyon yüz; hiç fena değil üstelik bütçede açık da yok. Hadi iyi seyirler.

ÇANAKKALE

Aklımızın aynasına yansıyan okul görüntüleri hemen hemen aynıdır. Önemli gün ve haftaları bir kalabalık ve yorgunluk eşliğinde hatırlarız hep. Cumhuriyet bayramı, 23 Nisan ve 19 Mayıs sadece bir kelimeden ya da Atatürk'ün çerçeveli büyük bir resminden ibarettir. Nesnelere ve olaylara bir anlam yüklemeye yeni yeni çabalarken üstün körü aklımıza sıkıştırılan tarihsel bilgiler okul bahçesinin merdivenlerindeki ayak seslerine karışıp kaybolur. Varlığımızı borçlu olduğumuz insanların birer tarih ya da isimden ibaret olmadığını anladığımız yaşa kadar yani. Bir yapbozun kayıp parçalarını birleştirir gibi özenle bulup yerine yerleştirdiğimiz tarihimize ait her küçük parça aslında kendi benliğimizin başka bir yarısıdır. Tarih sahnesinde cesaret, umut ve fedakârlık

adına yarım kalan hayatlara tanıklık ederken bize emanet edilenlerin değerini yeterince kavrayamamış olmanın vicdan azabıyla baş başa kalırız. Ömrümüzün sonuna kadar hem de. *Truva* filmiyle aynı anda gösterime giren ve ne yazık ki yazılı ve görsel medyada onun kadar ilgi görmeyen *Son Kale Çanakkale* isimli belgesel filmin taşıdığı anlamı da bu açıdan değerlendirmek yerinde olur. Zeytinburnu Belediyesi'nin katkılarıyla hazırlanan, senaryosunu Cemil Yavuz'un yazdığı ve Ahmet Okur'un yönetmenliğini yaptığı film dokuz ay süren titiz bir çalışmanın ürünü. Alanında uzman birçok akademisyenin danışman olarak yer aldığı yapımda çarpışmaların nasıl meydana geldiği ve savaşın kaderini belirleyen manevralar, Nusret mayın gemisinin düşman gemilerinin geçeceği bölgeye bir gece önce, hem de hiç fark ettirmeden yerleştirdiği mayınların savaşın yönünü değiştirmesi ve kara harekâtıyla ilgili tüm ayrıntılar animasyon tekniği kullanılarak canlandırılmış. İngiltere savaş müzesinden alınan ve ilk defa

izleyici karşısına çıkan siyah beyaz savaş görüntüleri ve Avustralya'dan alınan cephe fotoğrafları savaşın atmosferini seyirciye tüm dehşetiyle yeniden yaşatıyor. Bir de binlerce ton ağılığında yüzlerce geminin ve son model makineli tüfeklerin bir avuç Türk askeri karşısında nasıl dağılıp yok olduğunu çok daha iyi kavramamızı sağlayan hüzünlü bir o kadar da komik o gerçekler. Kara harekâtı sırasında, hava karadıktan sonra düşman gemilerinden silah ve cephane çalan bu yüzden de adı ganimet tugayına çıkan askerlerin oluşturduğu tugayın hikâyesi. Çanakkale muharebelerinin aslında Kuvay-i Milliye ruhunu doğuran savaş olduğu da film boyunca altı sürekli çizilen ayrıntılardan. Tabii ki Mustafa Kemal'in komutan olarak, iki yüz yıldır yenilgi ve ölümden başka bir şey görmemiş son olarak Balkan Harbi'ndeki mağlubiyetle onuru da ayaklar altına alınmış insanlara aşıladığı manevi güç. Kısıtlı bir bütçeyle teknolojinin tüm imkânları kullanılarak gerçekleştirilmiş sinemanın insanın hücrelerine kadar işleyen atmosferinde

büyülenerek izlediğimiz gurur verici bir çalışma. Dramatik kurgu içinde canlandırma bölümleri oldukça yapay dursa da anlatılan hikâyenin insanın içini acıtan ağırlığı bu aksaklığı örtüyor. Sonuç olarak film bittiğinde yerinizden kolaylıkla kalkmanız pek de mümkün olmuyor. Özellikle Ali Otyam'ın oldukça etkileyici müzikleri jenerik sonunda o yoğun duygusal atmosferi tamamlar şekilde daha bir kuvvetli duyulurken. Asırlar önce yine benzer amaçlarla bu kıyılarda boy gösterenlerin savaşını anlatan *Truva* isimli dolar mucizesi film medyanın da desteğiyle hemen her TV kanalında gece gündüz kendi reklâmını yapıyor. Tarihini bir var oluş mücadelesi üstüne oturtmuş ve kendi kaderini yazarken başka milletlerinin yazgısını da değiştirmiş bir ulusun savaşırken bile insanlığından bir şey kaybetmediğini tüm dünyaya gösteren bu belgesel filmi ise reklamsız ve duyurusuz el yordamıyla bulup seyretmek zorunda kalıyoruz. Çanakkale savaşındaki ağır yenilgiyi kendi milletlerine bugün bile çeşitli

belgesellerle saçma ve tuhaf birtakım gerekçeler arkasına sığınarak aktaran yabancı yapımcıların karşısına böylesine donanımlı çıkabiliyor ve tarihi gerçekleri tüm çıplaklığıyla aktarabiliyorken kendi içimizde yaşadığımız bu duyarsızlığı nasıl açıklayabiliriz. Görselliği kullanarak kendi tarihimizi sinema perdesine bir türlü taşımıyor olmamız sürekli yakındığımız bir konuydu. *Son Kale Çanakkale* filmi bu anlamda bizi ümitlendirdi. Varoluş mücadelemize tanıklık eden, isimsiz yüzbinlerce kahramanı yüreklerimizde sonsuza kadar yaşatacak olan da gelecek kuşaklara bu insanların birer isim ve tarihten ibaretolmadığını gösterecek olan da hep bu tür belgesel ve filmlerdir. Tarih sahnesinde verdiğimiz onurlu mücadeleleri ve bu mücadeleyi verenleri sinema perdesinde ölümsüzleştirerek hem de.

ÇALINTI HAYATLARIN IŞIĞINDA BİR TÖREN: OSCAR

Çok renkli bir masal kitabının ilk sayfası ya da bir çocuğun yarım kalmış resim ödevi gibi. Karmaşık, iç içe geçmiş rengârenk desenler sanki beyaz bir kâğıdın üstünde anlamsız şekillen yığını gibi dans ediyorlar. Kullanılan renklerin parlaklığı ve ışıltısı simsiyah bir dünyanın varlığını nasıl da unutturuyor. Kırmızı bir halının üstünde tek ve değişmez o gerçeğe, paranın yani Oscar heykelciğinin huzuruna doğru bir kez daha yürüyen bu insanları izlerken adeta gözlerimiz kamaşıyor. Günler öncesinden canlı yayın duyuruları yapıp izlemek istemeyenlerin bile aklını çeliyoruz. Kendi dayatmalarının geçerli olduğu bir dünyada daha huzurlu yaşayacağını zanneden ve giderek suç oranın artışı, işsizlik gibi sebeplerle kendi içinde patlamaya hazır hale gelen

Amerika'nın milyon dolarlarını istediği gibi savurup bununla üçüncü dünya ülkelerine hava atmaya çalışmasından başka bir anlamı var mıdır Oscar törenlerinin. Açlıktan ölmemek için uğraşan insanlara inat obez insan sayısının her geçen gün arttığı bir kıtada tören sonrası düzenlenen gösterişli parti yemeğine de şaşmamak gerekir. Kendi oluşturdukları ve dünyanın dört bir tarafına sistemli bir şekilde dağıtıp yine kendilerine dönen kusursuz bir mekanizmanın en önemli ayağıdır Oscar. Hatta başka ve daha küçük organizasyonlardaki ödülleri Oscar'ın işareti olarak gösterip paraya giden yoldaki ilerleyişi hızlandırırlar. Bu ve benzeri törenlerden sonra asıl olan artık film afişindekiheykelcik sayısıdır. En iyi film, aktör ya da aktris sınıflandırması dışında hiçbir şeyi hatırlamasak da Oscar adedi özellikle üçüncü dünya diye tanımlanan ülkelerde oldukça önemlidir. Film endüstrisine yatırdıkları bol sıfırlı dolarların karşılığını ise ancak başka ülkelerde yarattıkları pazarlar iyi işlerse alabilirler. En vasat Amerikan filminin afişinde bile

daha önce duymadığımız bir kategori ismi veyanında heykelcik resminin bulunması bunun en önemli kanıtıdır sanırım. Egemen güç kitle iletişim araçlarını en iyi şekilde kullanarak kendi dünyasının değerlerini, alışkanlıklarını bize ve bizim gibi yüzde sekseni yoksulluk sınırının altında yaşayan ülkelere gösterip belki de ona özenmemizi sağlıyor. Kendimizden ne kadar uzaklaşırsak onun ürettiklerini koşulsuz tüketmeye o kadar hazır mı oluyoruz yoksa. Arka arkaya çekilen ve gişe başarısı yüksek kimi yapımlarımızın galalarında izlediğimiz o Oscar'a özgü kırmızı halı seremonilerini bu anlamda bizler nasıl değerlendirmeliyiz? Bir Türk filminin içeriğinden yapım aşamasında yaşadığı akıl almaz zorluklara kadar tamamen bize ait bir dünyada üretildiğini düşünürsek tanıtımının da bize özgü olması gerekirdi. Kendi çıkarlarını başkalarıyla koşulsuz birsavaş hali yaratarak korumaya çalışan ya dayine bu mantık içinde karışıklıktan medet uman bir millet olmadığımız kesin. Gelir

dağılımının yarattığı eşitsizliğe ve her gün ekranlarda izlediği garip kimi zaman da utanç verici yaşam şekillerine rağmen kendinden olanı kolayca benimseyen ve koşulsuz kabullenen Türk seyircisine sunduğumuz tanıtım şekli de bu standartlara uygun olmalıydı. O filme emek vermiş ve belki de bütün sermayesini son kuruşuna kadar bu filme yatırmış kişiler için tek bir seyircinin bile önemli olduğu düşünüldüğünde gözden kaçan bu kırmızı halı ayrıntısı ansızın dikkat edilmesi hatta üzerinde düşünülmesi gereken bir konu haline geliveriyor. Milyon dolarların havada uçtuğu, rahatlığın en tepesinde mutlu bir azınlığın kendi kendini eğlendirdiğibu tantalı açılışa özenmemiz hiç de akıllıca olmasa gerek. Özellikle sürekli insanları ulaşamayacakları hayaller peşinde koşmaları için zorlayanbir kıtanın değil, savaş, açlık ve tuhaf binlerce hastalıkla uğraşan yoksul bir dünyanın parçasıyken. Ürettiklerimizi sunduğumuzda izleyicinin perdede gördüğünden hoşnut olduğunu ve alım gücünü aşan bilet fiyatlarına rağmen

salonları doldurduğunu fark etmemek imkânsız. Samimi ve içten olanın karşılığı çok kısa sürede alınıyor. Üstelik birçok TV kanalında bu yapımların maliyetinden başlayarak karşılaştığı türlüzorlukları Türk seyircisine anlatıp nasılbir ortamda sinema yaptığımızı anlatarak destek istiyoruz. Tüm bunlar düşünüldüğünde destek istediğimiz kitlenin karşısına pahalı kıyafetler ve Amerikan starlarını andıran pozlar içinde çıkmamız ne kadar dürüst bir davranış. Üstelik söz konusu zorlukların hepsini gerçekten yaşamış ve belki de o filmi yaparken bütçemizi hayli zorlamışken. Özendiğimiz dünyanın karton karakterleri bizden çok uzakta ve bambaşka bir alemde yaşıyor. Arka planda onlara yatırım yapanlar da sömürdükleri alanlarda mutsuz ve terk edilmiş şekilde yaşayan insanların hayatlarından çaldıkları ışıkla bu törenin parıltısını sağlıyor. Kendi çıkarlarını saldırarak yani savaşarak korumaya çalışan bir topluluk dünyayı siyaha boyarken bizi kendi renkli görüntüleriyle oyalıyor. Bu ve benzeri

törenlerde özendiğimiz her görüntü ve her davranış da başka bir bedene ait elbise gibi üstümüze hiç yakışmıyor.

BEYAZ PERDEDE YAŞAM ÖYKÜLERİ

Çocuklara bilim adamlarının ya da sanatçıların yaşamlarını anlatan biyografiler okutulur. Tarihe bir şekilde adını yazdırmış bu insanların hayatlarına ait ayrıntılar yeni yeni gelişen küçücük zihinlere kocaman ve renkli resimler eşliğinde sunulur ki oradan oraya savrulan dikkatleri asıl ayrıntılar üzerinde toplanabilsin. Çalışma ve başarma üzerine kurulu denklemin esas olduğu vurgulanırken yaratma güdüsünün de ipuçları verilir. Renkli resimlerle çocuklar için çekici hale getirilen yaşam öykülerinin büyüklere sunulma biçimi de bundan çok farklı değil aslında. Toplumun hep bir adım önünde olan ve bunun yarattığı uyumsuzlukla baş etmeye çalışan sanatçı portrelerini büyüklerin dünyasına ait bir ortamda, beyaz perdede izleriz bu kez. En son

gösterime giren *Frida*'da da dahil bugün pek çok film var belleğimizde. Amadeus'tan başlayarak Picasso ve Goya'ya kadar pek çok sanatçının yaşamına ait kesitler görselliğin karşı konulmaz büyüsüyle harmanlanıp bize sunuldu. Okumak yerine konuyla ilgili görsel her hangi bir materyalin tercih ediliyor olması ve bunun soncunda yaşam öykülerine ait yazıların giderek arka planda kalmasıydı aslında bunun sebebi. Bu kişilere ait biyografileri kitap raflarından indirip film arşivlerine taşımak görüntü kirliliğiyle baş etmenin başka bir yolu. Sanatın evrenselliği doğru ve kabul edilebilir olsa da aslında her milletin kendine ait değerleri öne çıkarma çabasıyla bu tarz filmlere özel önem verdiği de bir gerçek. Sanatçının toplumla olan etkileşimi, dönem içinde yaşanan siyasal olayların yaratım sürecine katkısı ya da olumsuz etkileri bu yaşam öykülerinin gölgesinde hafızamıza yer eder ve belki de zamana meydan okuyarak bir sonraki kuşaklara aktarılır. Burada asıl olan, biyografi tarzındaki bu çalışmaların bizim

sinemamız üzerinde herhangi bir etki yaratıp yaratmadığıdır. Yaşadığımız kültürel yozlaşma ne yazık ki buna olumlu bir yanıt vermemizi engelliyor. Çok sesliğin aracı demokrasinin teminatı yutturmacalarıyla bizi dört bir taraftan kuşatan, özel bir çabayla eğitimsiz bırakılan halk yığınlarını da kendine bağımlı ruhsuz yaratıklar haline getiren televizyonlarımız ve düzene ayak uyduran aydın (!) kitlemizle bugün bu tarz çalışmaların ne yazık ki çok uzağındayız. Seyredip tüketmenin çağın bir gereği olarak her ülke ve toplumda geçerli olduğu doğrudur ancak özellikle bizim gibi az gelişmişlik kıskacında çırpınıp duran bir toplumun popüler kültürle ve anlık ya da saniyelik kafa yapıcı yayınlarla sürekli haşır neşir olması çok önemli bazı tehlikelerin habercisidir. Türlü laf cambazlıklarıyla sürekli aşağılanan, bin yıllık köklü bir mirasa sahipken elindekileri görmezden gelmesi yönünde neredeyse teşvik edilen bir toplum gelecek kuşaklara kendi sanatçılarını nasıl tanıtır? Kendini ifade etme anlamında bireysellikten toplumsallığa

doğru yol alan ve bu anlamda ülkesinin sanat macerasına önemli katkılarda bulunmuş şair, müzisyen, ressam ve yazarların görmezden gelinerek beyaz perdeye yansıtılmaması bize ışık ve umut olabilecek her türlü güzellikten kaçınmanın türlü yollarından biri. Yoksa çöplük hafızalarımızın bu tarz filmlerle az da olsa temizlenecek olması mı bizi korkutuyor. Biyografi çalışmalarının uzun süren bir ön hazırlık gerektiriyor olması da ayrı problem. Okumamaya ve araştırmamaya bu kadar alışmışken... Popüler kültürün bugün sıkça bahsettiğimiz dayatmalarının bize nelere mal olduğu uzun vadede net ve acıklı bir şekilde görülecek. Nâzım Hikmet'in sadece aşk şiirleri yazan kadın düşkünü bir şair olduğunu son yıllarda sürekli yineleyenlere verilecek en iyi yanıt onu sinema perdesine taşımak değil midir? Şiirlerine de yansıyan hüzünlü ve çarpıcı hayat hikâyesiyle Ahmet Haşim'i, *Kutsal İsyan*'ın yazarı romancı Hasan İzzettin Dinamo'nun akılları durgunluk veren yaşamını çağın gereklerine uygun olarak görüntüleyip

ölümsüzleştirmek hiç de zor olmasa gerek. İsmi bilinen bilinmeyen sayısız ressam ve müzisyenimiz bir film karesinde boy göstermeyi en az yabancı meslektaşları kadar hak ediyorlar. TV'de dizilerle yaratılan pazarın ekonomik anlamda yapımcılara sağladığı rahatlık son zamanlarda sinemamıza da yansıdı. Arka arkaya çekilen Türk filmleri en azından teknik açıdan birçok dış yapımla yarışabilecek düzeyde. Bu anlamda artık kendi sanatçılarımıza dönük bu tarz çalışmalara girişmemek için öne sürebileceğimiz bir bahanemizde yok. Kitap raflarından film arvişlerine uzanan bu yol da tek yapmamız gereken benzer yapımların toplum üzerindeki olumlu ve kalıcı etkilerini de göz önünde tutarak kendi sinemamızda yeni bir alan yaratmak. Geleceğe güvenle bakabilmenin sanatı var edenleri sahiplenmekle mümkün olduğunu asla unutmadan.

BELGESELLER

Bitmek bilmeyen otobüs yolculuğunda gittikçe uzayan saatler ve göz kırpan yol işaretleri varmak istediğiniz yere sanki sizi daha da uzaklaştırır. Ansızın belirip kaybolan kilometre göstergelerine bitişik, kirli küçük tabelalarda adını daha önce hiç duymadığınız köy isimlerinde takılıp kalır aklınız. İrili ufaklı tepelerin hemen altında sessizce bekleyip duran o yer, yolculuğunuz sona erene kadar sürekli zihninizi meşgul eder. Kurtuluş savaşıyla ilgili bir belgeselin ya da o döneme ait okuduğunuz bir kitabın yarı-kurmaca yarı-gerçek kahramanlarının mekânı. Olduğunu düşündüğünüz bu yerler onların hâlâ yaşamakta oldukları hissini verir size. Hatta öyle etkilenmişsinizdir ki izlediklerinizden o kahramanların kuytu köşelerden çıkıp size görünmelerini

beklersiniz. Ümitsizce hem de. Sinemanın çok yaygın ve yoğun olmadığı, televizyonlarınsa sadece adı var kendi yok türünden pek de bilinmediği dönemlerin tek ve en etkili silahıydı kitaplar. Yazının kitleleri harekete geçiren gücü pek çok karanlık zihniyetin kâbusuydu. Okumanın yasak olduğu ve kitapların özel bir tim tarafından yakılıp yok edilmesinin fantastik bir kurguyla anlatıldığı Ray Bradbury'nin *Fahrenheir 451* isimli kitabı -François Truffaut tarafından filme de çekilmiştir- da bu yüzden yazılmıştı zaten. Ancak yazar kitapların hafızayı tazelemekteki etkisini bilse de zamanla bunun yerini tamamen görselliğe bırakacağını sanırım ki tahmin edememişti. Akıllarda kalıcı bir şekilde yer etmenin tek yolunun yazılanların mutlaka görsel malzeme olarak arşivlenmesinden geçtiğini sürekli yineleyip duruyoruz. Belgeseller de bu aşamada en az dramatik kurgu içinde tasarlanan filmler kadar önemli. Özgür ve bağımsız habercilik diye çığlıklar atarak bizi dört bir yandan kuşatan özel televizyonlar türlü tuhaf

yarışmalarla bizi oyalarken sadece TRT'de izleme şansı bulabildiğimiz birkaç belgeselle az da olsa nefes alıyoruz. Kurtuluş savaşını bizzat yaşamış bugün de ilerlemiş yaşlarına rağmen herşeyi tüm ayrıntılarıyla anımsayan kişilerin anlattıklarından derlenen *Son Tanıklar* belgeseli, yapım aşaması yaklaşık üç seneyi bulan ve her iki taraftan insanların görüşleri alınarak oluşturulan Ermeni sorununa ilişkin *Sarı Gelin*, uzun zaman önce yayınlanan ve istek üzerine tekrarları sürekli gündeme gelen Cumhuriyet'in ilk yıllarında ülkeyi kalkındırmak için hiçbir karşılık beklemeden çabalayıp ömür tüketen hemen her meslek grubundan insanın yaşam öykülerinin anlatıldığı *Cumhuriyet'e Kanat Gerenler* ilk anda aklımıza gelenler. Sayıları oldukça az bu yapımların yalnızca kendine TRT'de yer bulabilmesi ayrı bir tartışma konusu. Asıl mesele bu tarz yapımlara metin yazarı, yönetmen ya da yapımcı olarak hiç ilgi göstermememiz. Herşey izleyip unutmak ve geçmişte olan ya da yarın olabilecekler üstüne düşünmemek üzerine kurulu sanki.

Batılıların kendi tarihlerine ait küçücük bir ayrıntıyı varsayımlara dayansa bile saatler süren belgesellere çevirip milyonlara izlettirdiklerini bilmeyenimiz yoktur. Çok yakın geçmişte Kennedy suikastının anlatıldığı *JFK* isimli yarı belgesel niteliğindeki filmi yüzlerce defa seyretmedik mi? Pırıl pırıl beyinlerini sürekli birtakım vahşi cinayetlerde yitiren bir milletin fertleri olarak onlara arkamızı dönüp şarkı türkü yarışmalarında elenenlere ağlamak akıl ve vicdan arasındaki bağlantısızlığı mı gösteriyor yoksa. Sürekli yineleyip durduğumuz ama ben dahil birçok genç nesil için sadece bir tarihten ibaret olan ve kardeş kardeşi vuruyordu diye anlatılan yetmişli yıllarlarla ilgili dramatik kurgusu sağlam bir belgeselimizin olmaması ne anlama geliyor. Ferhan Şensoy'un *Kazancı Yokuşu* isimli kitabında da anlatılan ve kanlı 1 Mayıs olaylarına tanıklık etmiş olan Kazancı Yokuşu'nun Beyoğlu'na yakın bir semtten öte bir anlam taşıdığını bir belgeselden daha iyi ne anlatabiilir bize. Belki de her zamanki sebep sonuç

ilişkisi; akıntıya kapılıp herkes ne yapıyorsa onu yapmak. Paranın hâkimiyetinde suya sabuna dokunmayan işlerle vakit geçirirken aslında farkında olmadan sistemin bize dayattıklarıyla bütünleşip nereden ve nasıl geldiğini unutarak nereye doğru gittiğinin de hiç farkına varamamak. Doğru malzemenin, tarafsız ve gerçekçi bir bakış açısıyla harmanlanması ve bu belgesellerin de sürekli ve sistemli bir şekilde yinelenerek gerek televizyonlarda gerek sinema perdesinde seyirciye sunulması bugün tekerrür eden tarihi bazı dayatmaları kolayca kabullenmemize engel olacaktır. Ayrıca bu tarz çalışmaların çokluğu tek taraflı bakış açısına sahip ve kendini belgeselci diye tanıtan sistemle bütünleşmiş kimi kişilerin beyin yıkama faaliyetlerini önlemek adına da son derece faydalıdır. Kitapları okumak, arşivleri taramak yakın ve uzak geçmişte her ne olmuşsa elimizdeki tüm teknik imkânları kullanarak sinema perdesine ya da ekrana yansıtmak. "Bastığımız yerleri toprak diyerek geçmeyip tanımak"

yani. Mehmet Akif’in dediği gibi.

RENKLİ CAMDA SİYAH BEYAZ GÖLGELER

Hep siyah beyaz ve yarı karanlıktır görüntüleri. Arka planda bazen cızırtılı bazen de şaşılacak derecede berrak bir müzik ve günün hangi saati olursa olsun insan sayısı yine de az bir İstanbul şehrine ait sahneler. Unuttuğumuz bir zaman dilimine gülümseyerek belki de artık aramızda olmayan oyuncuları anımsayarak hüzünlü gözlerletanıklık ederiz. Uzunca bir süre hem de. Siyah-beyaz Türk filmleri, program yokluğundan olsa gerek, televizyonlarda peş peşe boy göstermeye başladığından beri yeni ve bambaşka bir dünyamız var artık; eski filmler. Yan rollerdeki oyuncuların isimlerini bile bir çırpıda anımsayan dönemin tanığı kişiler için bu filmlerin anlamı geçmişi hatırlayıp gülümsemektir. Yeni yetişen sinemacılar ya dane seyrettiğinin bilincinde olan

kimi seyircilere göre ise nostaljiden çok daha fazlası. Geçen Pazar herkesin uykuda olduğu muhakkak o sabah saatlerinde, özel bir TV kanalında ansızın karşıma çıkan 1961 yılı yapımı ve Osman F. Seden imzalı *Aşktan da Üstün* isimli filmi bu anlamda değerlendirmek sanırım bir zorunluluk hatta bir görev. Özellikle Türk sinemasının bir patlama (!) yaşadığını düşündüğümüz şu günlerde. Başrollerinde Ayhan Işık, Peri Han, Ahmet Mekin, Hulusi Kentmen, Serpil Gül, Nubar Terziyan ve Atıf Kaptan'ın olduğu, görüntü yönetmenliğini Kriton İlyadis'in yaptığı ve senaryosunu da yine Osman F. Seden'in yazdığı film Kurtuluş Savaşı yıllarında İstanbul'da geçiyor. Anadolu'dan Ankara'ya cephane sevkiyatını baltalayan muhbiri bulmak amacıyla İstanbul'a gizli görevle gönderilen yüzbaşı Kemal, paşanın güvenini kazanıp saraya yerleşir. Anadolu'ya silah sevkiyatını yönlendiren iki erkek kardeşi tarafından bu yüzden hain ilan edilen Kemal (Ayhan Işık) onlara hiçbir şey söyleyemez. Tek düşüncesi bir an

önce içerdeki ajanı bulmaktır. Kemal'in erkek kardeşi Mustafa (Ahmet Mekin), Paşanın kızıyla gizli bir aşkın tam ortasındadır veKemal'e olan nefreti gittikçe alevlenirken küçük kardeşlerinin bir baskın sırasında vurulmasıyla öfkesi doruğa çıkar. Artık tek düşüncesi her fırsatta ona yardım edeceğini söyleyen paşanın kızı Nilüfer'le birlikte Kemal'e hak ettiği cezayı vermektir. Ancak olaylar hiç de umduğu gibi gelişmez. Hattâ çok büyük bir sürpriz onu beklemektedir. Baskın ve kaçış sahnelerindeki ayrıntılı çekimler, ışığın hem oyuncular hem de mekan üzerinde gerilimi en üst düzeye çıkaracak şekilde kullanılmış olması ve hiçbir diyaloğun boşuna söylenmişçesine havada kalmaması... Olaylar Kurtuluş Savaşı'yla ilgili bir ana fikir etrafında dönüyorken üzerinde düşünülmüş özel sahneler sayesinde, yürütülen görevin kutsallığı basitliğe düşülmeden ustaca vurgulanıyor. Anadoluya yardım gönderen ekipte olduğu anlaşılan Nubar Terziyan yakalanıp sarayda sorgulanırken hiçbirşey yapamayan Yüzbaşı Kemal'in çaresizliği ve ondan sürekli şüphelenen paşanın

yaveri arasında geçen sahneler de dönemin birçok avrupa filmine taş çıkartacak nitelikte. Kemal'in tutuklandığı ve mahkeme salonundaki görevlilerin birer sülüet olarak görüldüğüancak Osmanlı armasının net olarakseçildiği sahne bugün bu tarz filmler çekmek isteyenler için ders niteliğinde. *Aşktan da Üstün* isimli film 1960'lı yılların son derece kısıtlı imkânları içinde çekilmiş. Osman F. Seden kendi tarihinden yola çıkarak hatta bu anlamda yazılmış romanları da bir kenara koyarakyeni bir bakış açısı ve olay örgüsüyle Kurtuluş Savaşı'nın bir dönemine oldukça üst düzey bir filmle tanıklık etmiş. Böyle bir filmi seneler sonra seyrediyor olmak sevindirici olduğu kadar da hüzün verici. Bir rastlantı sonucu seyretmesek belki de varlığından habersiz olacağımız bir filmin ana hatlarından ve zihnimizde yer eden büyüleyici görüntülerinden bahsederken bugün bu tarz yapımların az sayı da sinemacı dışında kimsenin gündeminde olmaması oldukça düşündürücü. Bu filmle ilgili ayrıntılı bilgi edinmek için gözden geçirdiğimiz Agah

Özgüç'ün *Türk Filmleri Sözlüğü* isimli kitabında o yıllarda Kurtuluş Savaşı'yla ilgili çekilmiş sayısız filmin varlığı hemen göze çarpıyor. Siyah beyaz dünyalarında kendi imkânlarıyla tarihine sahip çıkan bu insanlar karşısında bugün başımız ne yazık ki eğik. Teknolojiden ve gişe başarısı elde etmiş filmlerimizden bahsedip kırmızı halılar üzerinde yürümeyi çok seviyoruz. Ancak bireysel çabaların neticesi birkaç film dışında değil Osman F. Seden'in filmini aşan yanına bile yaklaşacak yeterlilikte bir yapıt ortaya koyamıyoruz. Belki de bunun gerekliliğine inanmaktan uzağız. Kültürsüzlük sarmalında rengârenk ve sabun köpüğü bir dünyanın büyüsü bizi dört bir yandan sarıyor. Yazmak, okumak, araştırmak ve tahini sinema yoluyla perdeye taşımak sanki hayal. Hiçbir şeyi sorgulamadan kabullendiğimiz bu günlerde geçmişe bakmanın tam sırası. Yerli yersiz eleştirdiğimiz Yeşilçam sineması her türlü olumsuzluğa karşın kendi tarihine olan borcunu ödemiş. Şimdi sıra kırmızı halı üzerinde yürüyüp kendini Oscar töreninde zannedenlerde.

ARARAT'TA DOSTLUK ARAMAK

Bir takvim yaprağında manzara resmi olarak hatırlıyordum ben onu. Karla kaplı zirvesine çıkabilmek için yarışan yorgun ama mutlu dağcılarıyla birlikte üstelik. Kaderde ona, uc uca eklenmiş tuhaf, karışıkve can sıkan görüntüler yumağının tam ortasında rastlamak da varmış. Üstelik ismi ve cismi değişmiş olarak. Ağrı dağının *Ararat* ismiyle karşımıza çıktığı bu film (!) sinemanın art niyetli kişi ve kurumların elinde nasıl iğrenç bir malzemeye dönüştüğünü gösteren ikinci bir *Gecey*arısı *Ekspresi* olayından başka bir şey değil aslında. Avrupalılar içlerinde sönmeyen bir meşale gibicanlı tuttukları Türk düşmanlığını, belirli aralıklarlatazeleyip kendi kuşaklarına da aktarma ihtiyacı duyuyorlar. Sahnenin tam ortasında Ermeniler, sahne gerisinde ise onlara playback yaptıran başka devletler. Bizans'ın kıyımına uğrayıp

Fatih'in İstanbul'u almasıyla huzura kavuşan ve toplum içinde de osmanlının kendi vatandaşından daha üstün tuttuğu Ermeniler bu gün, yıllardır süregelen bir oyunun baş aktörü konumundalar. Ermeni komitecilerin Birinci Dünya Savaşı sırasında İtilaf devletlerinin (İngiltere-Fransa-Rusya) desteğiyle silahlanıp Osmanlı toprağı olan Van ve çevresinde katliamlara girişmiş oldukları belgelenmişken Ararat denen akıllara zarar yapımda yapıldı, ama kanıtlayamıyoruz diye feryad edilmesi ne anlama geliyor. Sözde soykırım iddiaları her zaman ve belgeleriyle çürütülüyorken vahşi birtakım cinayetlerin görselleştirilerek ve adına film denerek bize dayatılması hangi ahlak anlayışıyla bağdaşıyor.*

Diplomatlarımızın katledilmesinden sorumlu teröristlerin kahramanlığı, Osmanlı paşası Cevdet Bey'in çocuklar üzerinde uyguladığı

* Ermeni Komitelerinin Emelleri ve İhtilal Hareketleri-Meşrutiyetten Önce ve Sonra – Hazırlayan: Prof. Dr. Mehmet Kanar, Der Yayınları 2001. Bu kitap Osmanlı Devleti Dışişleri Bakanlığına bağlı bir komisyon tarafından hazırlanmış ve 1916 yılında İstanbul'da basılmış. Ermeni meselesini baştan sona belgelerle ve tarafsız olarak ele almasının yanında zengin görsel malzemeye de sahip.

işkenceler ve dost ve müttefik Amerikanın bu mezalimde (!) Ermenilere yardım için çırpınması hüzünlü bir müzik eşliğinde iki saat boyunca tekrarlanıyor. (Sözde) soykırımdan midesi bulanan ve bunları yazıya döküp rahatlayan zat-ı muhteremin anılarından yola çıkılarak hazırlanan filmde -Türk varlığına yönelik hakaret dolu sahneleri bir yana bırakırsak- sinemasal anlamda da bir şey yok. Kimlik yoksunu karakterler neden ve kimle çatıştıklarını bilmeden karşılarına çıkan herkese Türkler'in Ermenileri nasıl kestiğini anlatıyor. Birbirinden bağımsız tiplemelerin içeriği bir türlü anlaşılamayan diyaloglarla konuşmaları hatta kavga etmeleri kana susamış ırz düşmanı Türk askeri (!) görüntüleriyle son bulduğunda aklınızda kalan kötü bir filmin bıraktığı hoşnutsuzluktan çok daha fazlası. Ermenistan'da herhangi bir Türk filminin gösteriminin yasak olduğu, Avrupa'da Nazileri öven ya da onlara atıfta bulunan bir yapıma veya etkinliğe asla izin verilmediği düşünüldüğünde bizim aydınlarımızın (!) "aman efendim

Avrupa Birliği'ne gireceğiz ayıp olur gösterelim" diye bağırışmaları daayrı bir tartışma konusu. Film adı altında Türkiye'ye getirilen bu yapımaslında daha büyük ve korkunç bir tezgâhın ilk ayağı. Kendi canımızdan ayırmadığımız, beraber büyüdüğümüz ve yaşlandığımız ve gerektiğinde de aynı değerler için öldüğümüz Ermeni arkadaşlarımızla bu fimleri mi Seyredeceğiz? Kapılarına kadar bizzat postayla gönderildiğini söyleyen Ermeni vatandaşlarımızı bu çirkeften nasıl koruyacağız? Başka ülkelerde yaşayan ve çok başka amaçlara hizmet eden kimi çevrelerin içimize bile bile ekmeye çalıştıkları bu nefret tohumlarının yeşermesi sapla samanın birbirine karıştığı ve tek doğrunun Batı değerleri olarak dayatıldığı bu günlerde ne yazık ki hiç de zor değil. Yakın tarihimize ait filmler yapmanın ve gerçekleri Türk olsun Ermeni olsun bütün vatandaşlarımıza ulusal bir kimlik çerçevesinde sunmanın gerekliliği bir kez daha ortaya çıkıyor. Kurtuluş Savaşı'nda bizimle omuz omuza savaşan Ermeni vatandaşlarımızdan

bahseden ve tüm sözde soykırım iddialarını her iki tarafla da görüşerek aktaran *Sarı Gelin* isimli belgeseli bile O zaten Türkiye'nin devlet politikasıdır diye yok sayan bir zihniyetle mücadele etmenin en etkili yolu da budur. Yeni kuşakları kitap yerine televizyonla eğitmek, küresel dilini ana dilinden önce öğretip olabildiğince çabuk batının kucağına atmakbizi biz yapan tüm unsurlara yönelik böylesi tehditlere karşı savunmasız ve çaresiz kalmamıza neden olur. Bazı aklı evveller tarafından ortaya atılan tarihimizle yüzleşelim safsatası ister Türk isterErmeni bu topraklarda yaşayan hergenç insan için felakete ilk adımdır. Ekonomik koşullar ve gelecek kaygısı yüzünden uyurgezer halde dolaşan ve kendini ülkesine ait hissetmeyen genç kuşaklar mıdıryoksa hedef kitle? İzleyelim canım ne olacak mantığı bin türlü oyun ve hileyle dağıtılmaya ve yok edilmeye çalışılan bir ailenin kendini koruma çabasını engellemektir. Bir filmin gücünün buna yetmeyeceğini öne sürmekse boğazımıza kadar görselliğe battığımız bu çağda

ne yazık ki hiç de inandırıcı değil.

ALTIN AYI'YI BESLEYEN BAL

Kış ortasında ansızın belirip kaybolan sıcak ve sarı bir aydınlık gibi kısacık sevinçler yaşamak... Ya da ayın karanlık gölgesindebir parça gün ışığına hasretken bizden çok uzakta parıldayıp duran üç-beş yıldızın ışıltısıyla sarhoş, kendi karanlığımızı unutuvermek... Üstelik bir süre öncesine kadar güneşin de yıldızların da tek hâkimiyken. Doğru ayarlanmış bir pusulayla yola çıkmıştık aslında. Tarih sahnesinden hatta tarih kitaplarından silinmemiz için batılı devletlerin asırlar harcadığı bir millet olarak kendi sanatımızı yaratıp kendi kültürel değerlerimizi ve kimliğimizi koruduk. Daha doğru bir ifadeyle eskiden koruyorduk. Cumhuriyetin ilk yıllarında bilinçli ve sistemli olarak yürütülen doğru kültür politikaları hem birçok

sanatçının yetişmesini sağladı hem de kendi kültürümüzle evrensel değerleri kaynaştırmanın önemini ve güzelliğini açığa çıkardı. Yeni ve özgün eserler bizde asırlardır moda haline gelen ve çoğunlukla da dış kaynaklı olan kendini aşağılama takıntısını da aşmamızı sağladı. Ancak pusulanın bozulduğu ve çıkıştan çok çıkmaz bir sürü sokağa doğru sürüklenmeye başladığımız o günden beri eski hastalığımız yine tüm belirtileriyle hücrelerimize yerleşiyor belki de yerleştiriliyor. Sanatın ve sanatçının bir toplumun gelişip kalkınmasında itici güç birçok durumda da yol gösterici olduğu inkar edilemez bir gerçek. Zaten genç Cumhuriyetin daha kuruluş aşamasında bu işe el atması bu yüzden değil mi? Hem de savaş yorgunu yoksul bir ülke olmasına rağmen. Herşeyi yarışma ve yarışmacı kavramları üzerine oturttuğumuz şu günlerde ne yazık ki o bilinç düzeyinden çok uzaktayız. Halkın, tüm zorlukları aşarak isimleşmiş kimi sanatçılara gösterdiği saygı tartışılmaz. Ancak yaptığı işin bilinciyle hareket edengerçek sanatçıların yerine

enilerinin yetişmediği düşünüldüğünde durumun ne kadar can sıkıcı olduğu ortaya çıkıyor. Sanatın herhangi bir dalına ilgi duyan ve bu anlamda kendini geliştirmek isteyen genç insanlar için sunulan olanaklar, kapısında bölümlerin adının yazılı olduğu tabelalardan ibaret. Özel yetenek sınavıyla öğrenci alan üniversitelerde yaratıcılığı geliştirmek bir yana olanı da teknik birtakım bilgilerle kurutmak ya da tamamen teorik çalışmalarla neredeyse baltalamak da cabası. Bu anlamda türlü olanakların sunulduğu batı ülkelerine gidip bir daha dönmeyen ve başarılarını izlediğimizde de bir Türk ödül almış diye kendimize pay çıkardığımız durumlarda ne kadar inandırıcıyız. İlkokuldan başlayarak bize ait olmayan birtakım değerlerle adeta uyuşturarak büyüttüğümüz ve kimliksizleştirdiğimiz çocukların bir gün geriye dönebileceğini düşünmek de çok iyimser bir yaklaşım. Bu açıdan bakıldığında neredeyse eline kamera almadan mezun olan Sinema-TV bölümü öğrencilerinden Türk sinemasını geliştirmek

anlamında bir şeyler beklemeye hakkımız yok sanırım. Gerek ekonomik koşullar gerekse eğitim olanakları yüzünden dünyanın dört bir yanına dağılmış Türk kimliği taşıyan yönetmen ve oyuncularımızın başarısını sahiplenmek suçluluk duygumuzu bastırmaya çalışmaktan başka bir anlam taşımıyor aslında. Yoksa sürekli yinelenen bizden bir şey olmaz laflarını boşa mı çıkarmaya çalışıyoruz. Berlin'de ödül alan ve Almanya adına yarıştığı halde bunu görmezden gelip kimliği üzerine yoğunlaştığımız Fatih Akın'ın başarısı üstüne yanlızca kimliğini ön plana çıkarak söz söylemeye hakkımız var mı? Üstelik Almanya'ya işçi olarak gönderdiğimiz ve bir daha da ilgilenmediğimiz bir kuşağın varlığını bize hatırlatıyorken. Yönetmen, oyuncu, ressam ya da müzisyen hangi sanat dalıyla uğraşırsa uğraşsın bu amaca yönelmiş gençleri görmezden gelmek neredeyse bir alışkanlık. Kültür ve sanatla, eğitime ayrılan bütçenin komik rakamlar haline gelmesi de bunun bir kanıtı. Bu eğitim sistemi yüzünden okumak vedaha derli toplu bir yoldan amaca ulaşmak

giderek zorlaşırken medyanın parlak ışıkları da kısa yoldan şöhret olmak isteyenleri cezbediyor. Gençlere aşılamaya çalıştığımız yoksa bu mu? Onlara daha fazla imkân tanıyıp kendilerini geliştirmelerini sağlamak yerine. Yurt dışında yaşamayı seçip oralarda istedikleri sanat dalındayetenekleri ölçüsündekendilerine yer bulabilen gençlerin kimliğini ve o aşamaya gelene kadar yaşadıklarını göz önünde tutmadan nasıl da sahipleniyoruz. Nereye ait olduğunu ya da bunun sıkıntısını çekip çekmediğini sormadan hem de. Tuhaf bir sarmalın içindeyiz sanki. Yetenek gerektiren alanlar da gençlerin yetişeceği okulların alt yapısıyla ilgilenmiyor eğitim sonrasındadaayakta kalabilme mücadelesi yüzünden ekonomik koşullarınbu gençleri öğütmesine izin veriyoruz. Sonra da dış ülkelerde onlara destek veren devletlerin etiketleriyle kazanılan başarılarlabiz övünüyoruz. Ya kendimizi kandırıyoruz ya da başkalarına ait yıldızların parıltılarıyla avunuyoruz.

HARRY'NİN DERDİ

İlk okuduğum masal, gözleri görmeyen ama sihirli değirmenleri sayesinde ihtiyaçlarını kolayca karşılayan köylü karı kocanın hikâyesiydi. Değirmenleri çalınınca çok zor duruma düşmüşler buna çok üzülen çil horoz da değirmeni kötü kalpli adamdan geri alabilmek için yollara düşmüştü. Tilki ve ormandaki diğer hayvanların hatta küçük bir derenin yardımıyla değirmeni geri almayı başarmış ancak kendini de feda etmişti. Üstünden uzun seneler geçmiş olmasına rağmen halâ her ayrıntısını anımsadığım Fakir Baykurt'un *Çil Horoz* isimli çocuk kitabı önemini ancak bugün fark edebildiğim insana ait tüm güzel değerlerin ustaca harmanlandığı sayısız masal örneklerimizden biriydi. Bir anlamda Keloğlan masallarında altı sıkça çizilen mutluluğa erme yolunun insancıl değerlerden geçtiği yolundaki

temanın çağdaş bir yorumuydu. Çocukların cadı avına çıkmadığı bize özgü bir düş dünyasının yansımalarıydı bir bakıma. Harry Potter'ın yeni maceralarını izlemek üzere olduğumuz şu günlerde kendi masallarımızın içeriği ve çocuklarımıza dayatılan başkalarına ait kurmaca dünyaların atmosferi arasındaki derin uçurum bizi ister istemez bazı ayrıntıları yeniden sorgulamamız için zorluyor. Belki de olayı daha iyi kavramak işin özüne dönmekle mümkündür. Aslında yirmiyılı aşkın bir süredir yaşadıklarımızı alt alta sıralayıp gözden geçirdiğimizde karşımıza çıkan yine aynı olgu; kültürel yozlaşma ve kimliksizlik. Yabancı dille eğitimin ilkokul hatta ana okulu seviyesine kadar inmesiyle başlayan süreç çocuklarımızın cadılar bayramını kutlamaları hatta böyle günlerde kıyafet seçme konusunda birbirleriyle yarışmalarına kadar gelip dayandı. Gittikçe yaygınlaşan Noel baba kavramını ise artık yadırgamıyorlar. Bizim hiç yaşamadığımız ortaçağ karanlığının bir sembolü sayılan cadı avı ve onun binbir çeşit

yansımasından oluşan iksirler, kara kitaplar ve büyüler küçük bir çocuğun eliyle bizim masal dünyamızda ve geleceğimiz dediğimiz çocuklarımızın hayal dünyasında kendi hâkimiyetini kuruyor. Görselliğin önlemez yükselişi hep söylediğimiz gibi bir karşı duruş geliştiremediğimizden olsa gerek bizim aleyhimize işliyor. Sinemanın etkisinin çok önemli olduğunu bilen batılı ya da Amerikalı sadece yiyecek ve içecekleriyle değil alttan alta geliştirdiği teknoloji mucizesi filmleriyle de geliyor. Hem de çocuklarımız için... Dede Korkut hikâyelerinden Keloğlan masallarına uzanan seride değil bu masalları öne çıkarmak adeta unutulmaları için çaba harcıyoruz. Film ya da TV dizisi olarak çocukların beğenisine sunmak yerine Harry Potter benzeri tuhaf dizilerle beyinlerini bir de biz yıkıyoruz. Bir bakıma onlar için çalışıyoruz. Büyüdükleri zamanda ortalık yerde başka milletlerin bakış açısıyla dolaşan kendi kültürüne yabancı bizden başka her yere aitbir sürü sinemacı ve yazarla baş başa kalıyoruz. Bu filmlerin yarattığı etkiyi

düşünüp kızmak esas noktayı gözden kaçırmamıza sebep olur. Onların görselliği kullanarak çocuklarımız üzerinde oynadığı bu oyunu ancak kendi masallarımızı gün ışığına çıkararak bozabiliriz. Sistemin çok planlı bir şekilde yürüttüğü kimliksizleştirme politikası tüm benliğimizi sarıyor. Sadece bir film olarak değerlendirmenin imkânsız olduğu Harry Potter ve benzeri filmler başka milletlerin dilini çok küçük yaşta zihnine kazıyarak büyüyen ve onların kültürlerini, yaşam biçimlerini kendine ölçü olarak alan çocuklar için son ve en önemli aşamadır. Bir çocuğun aldığı besinler kadar zihinsel gelişimini tamamlarken ona Sunduklarınıza da dikkat etmek ilerde acı süprizlerle karşılaşmanızı da engeller. Cadı avına çıkıp bir sürü insanı öldüren sonra da bunlardan kendine uygun oldukça masum masallar çıkaran bir topluluğun karşısında, iyiliğin ve çalışkanlığın erdemi üzerine kurulu neredeyse tarihle birlikte ortaya çıkmış masallarımıza çocuklarımız adına sahip çıkmalıyız. Onların düşünce dünyalarına ve

hayatlarına yön vermenin ağır sorumluluğu bizim omuzlarımızda. Görselliği kullanarak yaratacağımız bize ait bir dünyada kendilerini çok daha mutlu hissetmelerini sağlarken ilerde sinemayla ilgilendiklerinde zihinlerinde yer eden tüm ayrıntılar ait oldukları toprakların birer yansıması olacak. Patlama yaptığını iddia ettiğimiz Türk sineması geleceğin potansiyel seyircisiolan çocukları ortaçağ karanlığında boy gösteren büyücü ve cadılara kaptırmak üzere. Kitapları, hikâyeleri ve masalları derleyip artık oldukça iyi olan teknolojik imkânlarımızı da kullanarak çocuklarımızı o karanlık ve tuhaf dünyadan ışıltılı ve toz pembe masallarımızın yanına çekmek zorundayız. Kendi geleceğimizi karartmak istemiyorsak tabii...

FESTİVAL'İN BÜYÜSÜ!

Kimsenin haberi yokken ilk sizin keşfettiğiniz fiyat bakımından ucuz yemekleri de oldukça güzel bir restoran zamanla popüler olup pahalı ve lüks bir yere dönüşürse bir zamanlar keyifle karnınızı doyurduğunuz bu mekâna muhtemelen bir daha uğramazsınız. Özellikle bütçenizi denkleştirmekde epeyce zorlanan biriyseniz. Oysa farklı tatların sunulduğu bir ortamda arada sırada da olsa bulunuyor olmak çok büyük bir kesimin azla yetinmeyi öğrendiği bu ülkede sizi mutlu etmeye yetecektir. Geçmişi 1982 yılına kadar uzanan ve çeşitli entrikaların ışığında değerlendirildiğinde yabancı eleştirmenler tarafından az sayıda saygın festival arasında görülen İstanbul Film Festivali iştah açıcı yemek menüsüne sahip bir lokanta gibi. Ancak ne yazık ki popüler olmanın etkisiyle görüntüyü değiştirmenin derdine

düşüp durmadan fiyatları artıran şaşkın lokantacının menüsü gibi. Parlak kâğıda broşürler, kredi kartıyla rezervasyonlar ve özellikle bir öğrencinin kolay kolay aklından geçiremeyeceği fiyat listeleri, buna özel sabah ve akşam seanslarının ücreti de da dahil, yine kendi kurduğumuz bir panayırın ortasındayız sanki. Güzel elbiselerle parlak ışıkların altında hoş görüntüler verip, konuşma yapan yabancı yönetmenleri alkışlamak için yoğun bir çalışma içindeyiz. Amatör, profesyonel tüm sinemacılar ya da bu işe kafa yoran dikkatli izleyiciler için ortak paylaşım alanları yaratmaya yönelik olarak mütevazı bir şekilde başlayan bu çalışma ne yazık ki giderek görüş alanımızdan çıkıyor. Parası olanla olmayan arasındaki çizgi derinleştikçe önemli bir festivalin bu tarz görüntüsü birden dikkatimizi çekmeye başlıyor. Nasıl sunulduğundan tutun da kimlerin bu festivali ne kadar süreyle takip edebileceğine kadar pek çok ayrıntı cebindeki parayla evine zar zor ulaşan bir festival meraklısını düşündüğünüz zaman ne yazık ki çok önemlidir.

Seneler önce çocukluğumun siyah beyaz programı *Uykudan Önce'*de rahmetli Adile Naşit'in 'sütümüzü içip yatalım' dediğinde sütü alan var alamayan var neden böyle söylüyor diye eleştirildiğini anımsıyorum. Şimdi pek çok kişiye tuhaf gelen bu yaklaşım aslında birbirimize gösterdiğimiz saygının ifadesiydi. Tabii tüm bunlar tek geçerli ölçünün az emek vererek çok para kazanma olmadığı dönemlere aitti. Başkalarının sahip olamayacağı nesnelerin sürekli ve ulu orta sergilenmesi artık utanılacak değil neredeyse saygınlık kazandıracak olgular haline geldi. Tüm bunların önemli bir festivalle ve onu binbir çabayla organize edenlerle ilişkisinin ne olduğunu sorabilirsiniz. Maddi olanakları bu ve benzeri etkinliklere katılmak için yeterli olmayanlarla festival komitesinin ilgilenmek zorunda olmadığını da söyleyebilirsiniz. Hatta daha da ileri gidip bir yazımızda yine bu satırlarda eleştiri olarak dile getirdiklerimizi yineleyerek Avrupa da bilet fiyatları bunun iki katıdiyenlerlehem fikir de olabilirsiniz. Orada genç

insanlara bu tür etkinliklerde sunulan kolaylıkları hesaba katmadan üstelik. Temel ve rahatsız edici nokta önemli kültür sanat faaliyetlerinin tüm gelir grubundan insanlara seslenen etkinlikler olmaktan çıkmaya başlaması sanırım. Bilet fiyatları ve kırmızı halı seremonisini andıran bol ışıklı açılış gecemizle bu etkinliklere katılamayacak sinemaseverlerin çok uzağında kendi kendimize eğleniyor gibiyiz. Milyon dolarlık bütçelerle çöplük hafızalar yaratan filmlerden bir parça da olsa uzaklaşıp dünyanın dört bir yanından gelen gerçek sinemacılarla içli dışlı olmanın yalnızca bu tür etkinliklerde mümkün olduğu düşünülürse kendini birden kapının dışında bulan genç yaşlı birçok insana karşı az da olsa sorumlu değil miyiz? Üstelik onların gözü önünde sinemanın büyüsünü ballandıra ballandıra anlatıyorken. Kültür ve sanat o toplum içinde yaşayan tüm bireylerin yararlandığı bir mekanizma haline geldiğinde ancak toplulukları harekete geçirip onların zihnen gelişmeleri için katkıda bulunabilir. Kaldı ki bu tür

faaliyetleri herkesin yararlanabileceği şekilde daha az masrafla gerçekleştirmenin imkânsız olmadığını bize gösteren organizasyonlarda var. Son dönemlere kadar filmlerin ücretsiz olarak gösterildiği Sinema-tarih buluşması kapsamındaki etkinlik bunlardan biri mesela. Filmler kaynak yetersizliğinden birkaç senedir ücretlendirilmiş olsa bile bunun çok düşük rakamlar olduğu dar gelirli sinemaseverler tarafından bile kabul ediliyor. Oscar'la ilgili değerlendirmeler yaptığımız yazıda bir film çekmenin ülkemizde büyük maddi imkânsızlıklar sonucunda gerçekleştiğini vurgulayıp bunu halka sunarken, yaşadıklarımızı ve bizi izleyenlerin ekonomik koşullarını asla unutmamamız gerektiğinin altığını çizmiştik. Bu anlamda tüm dünyada kabul görmüş bir etkinliği eşe dosta gülücükler dağıtarak izletmek yerine bütün sinemaseverlerin gitmek için sabırsızlandığı bir organizasyon haline getirmek gerekir. Bize yakışan da budur.

TÜRKÇE ALTYAZILI

Park ve bahçe yüzü görmemiş yalnız bir apartman çocuğu olarak tek eğlencemin radyo ve çocuk saati olduğunu hatırlıyorum. Bir de hiç kaçırmadığım Arkası Yarın'lardan birinde henüz gösterime girmemiş olan Jaws'ın *Denizin Dişleri* adıyla oyunlaştırılıp seslendirildiğini ve dinlerken bayağı korktuğumu... İyi bir seslendirmenin insanda yarattığı etkinin derinliği biraz da komik bu anıda gizli herhalde. Sonraki yıllarda Bruce Willis'le Alev Sezer'i özdeşleştirmemize hatta abartıp rahmetlinin ölümünü, oyunculuğunu hiçe sayarcasına Bruce Willis'in sesi artık yok diye duyurmamıza sebep de bu değil mi? Bu ayrıntılar altyazının icat edilmediği daha doğrusu olayın bu kadar abartılmadığı dönemlere rastlıyor. Aksayan ve eleştiriye açık birçok yönü olsa da yabancı dizi ve filmleri olağan üstü bir

titizlikle seslendiren, emeği geçen oyuncuların isimlerini jenerik sonunda mutlak duyuran yine TRT'dir. Üstelik seslendirme yapan birçok oyuncunun metni son anda görmekten ve herhangi bir ön hazırlık yapamamaktan epeyce şikâyetçi olduğunu düşünürsek. Peki, bu her şeyi orijinal dilinde seyretmek -yoksa filmi okumak mı demeliyim-takıntısı biz de ne zaman başladı? Kısa süre öncesine kadar sinema salonlarımızda bize sunulan dublajlı ya da altyazılı seyretme seçeneğini kim elimizden aldı? İstanbul'un birçok semtinde özellikle alt gelir grubuna hitap eden semtlerde bu tarz bir uygulamanın hâlâ devam ediyor olması ise daha da ilginç. Kendini İstanbul'un hatta Türkiye'nin merkezi sayan nüfusu da caddede dolaşan kalabalıkla ölçülen kimi semtlerde bu uygulamaya rastlamaksa imkânsız. Hoş zaten dudak uçuklatan bilet fiatlarını 'ama yurt dışında bunun üç katı' diye savunarak, İstanbul Film Festivali'ni festival olmaktan çıkaran da sanırım aynı zihniyet. Yurtdışında kişi başına düşen

milli gelir ve öğrencinin sosyal yaşam alanı açısından nasıl desteklendiği bilinmiyormuş gibi. Bir filmi seslendirmenin önce onu yazıya dökmek sonra da Türkçe'ye son derece hâkim yetkin insanların elinde dilimize çevirtmek anlamına geldiği için mi bu işten kaçıyoruz. Ortalığa dublajlı hiç de iyi olmuyor safsatasını yayıp kan ter içinde yazıları okumaya çalışmak ya da on kelime konuşuluyorsa ancak tek bir kelimenin yazılmasına göz yummak ne kadar akıllıca. Hangi cümlenin kime ait olduğunu ya da çok özel kurgulanmış bir sahnenin tam ortasında yazıyı okumaya çalışmanın film seyretme zevkini elimizden aldığını inkâr edemeyiz. Bu işte uzman tiyatro sanatçılarıyla birlikte iyi seslendirme yapılması için çaba harcamak yerine filmin üstüne rasgele yazı döşemeyi tercih ediyoruz. Çocukların anlamayacağını ve bunun sonucu olarak da sinemalara akın etmeyeceklerini düşünerek çizgi filmleri nihayet seslendirmeye başladık ve ne kadar başarılı işler ortaya çıktığını da gördük. Ancak adı CNBCE olan tamamı altyazıdan ibaret

kanalımızda şu sıralar Asteriks işkencesi altyazılı devam ediyor. Heidi ve Vikingler de ise hareket yok onlar henüz bizim dilimizi konuşuyorlar. Belki yakında onlarda özlerine dönerler. Öyle ya herkesin kendi dilini konuşma hakkı var artık. Çizgi kahramanların neden olmasın. Ayrıca Türkiye'de yayın yapan bir kanalın neden ödül almış ya da ses getirmiş Türk filmlerini göstermek gibi bir çaba içini girmediği de başka bir tartışma konusu. Yoksa onları altyazısız, Türkçe yayınlayacak olmak genel görüntüye mi ters? Belki onlara da İngilizce altyazı koymak gerekir adet yerini bulsun diye. Aslında asıl endişe verici olan şu an bizi hiç de rahatsız etmeyen ve insana ilk anda paranoya gibi gelen başlangıçların bizi başka boyutlara taşıyabilme potansiyelidir. Kendimize ait şeyleri çok fazla sahiplenmediğimizden -özellikle biz entelektüeller(!)- onların zaman içinde yok olduğunu ya da sessizce değişip kaybolduğunu fark edemiyoruz Bu yüzden diğer kanalların da CNBCE kervanına katılıp dublajsız film

yayınlamaları belki de çok yakın. Eskiden iyi yaptığımız, başarılı olduğumuz ve çok daha ileri noktalara taşıyabileceğimiz alanları kendi elimizle neden yok ediyoruz? Bunu yaparken düşündüğümüz şey biz seslendirmeyi beceremeyiz düşüncesi mi -ki bunun, yıllarını bu işe vermiş ve sadece sesleriyle tanınan oyunculara hakaret olduğunu düşünüyorum- yoksa bize dayatılanları sorgulamayı çoktan bıraktığımız için yaşadığımız bir çeşit boyun eğiş mi? Film afişlerini üstelik Türkiye gösteriminde İngilizce başlıklarla donatan kimi yönetmenlerin bu seslendirme işinden pek de hoşlanmayacağını biliyorum. Türkçe'ye ve ona ait seslere sahip çıkma güdüsü nedense bu günlerde şovenlik belirtisi sayılıyor. Üstelik küresel dilimiz İngilizce'nin bilinçaltı kurgulamayla sessiz ilerleyişi sürerken. Özellikle Avrupa yakasındaki bazı sinemalar altyazılı ve seslendirilmiş filmleri aynı salonlarda farklı seanslarda gösterime sunarak izleyicinin önüne en azından bir tercih koyuyor. *Cyrano de Bergerac*

filminde Cyrano'yu Rüştü Asyalı'nın sesiyle seyrettiğimi hatırlıyorum bir de *Yağmur Adam*'da Dustin Hofman'ı Köksal Engür'ün sesiyle. Olağanüstüydü.

HER ZAMAN VE HER YERDE
TÜRK FİLMİ

Birbirine yaslanarak ayakta duran tek katlı evlerin, kömür tozu serpilmiş kapı önlerinden ağır ve hantal minibüsler geçer. Birbirine paralel bir sürü caddenin farklı yönlere doğru uzayıp gittiği bu sokağın hemen başında bir yazlık sinemanın zamana meydan okuyan iskeletini görürüz. Şimdilerde kömür deposu olarak kullanılan ve isminden başka bir şeyi kalmadığı halde tabelası inmeyen Murat Sineması hiç yaşamadığım buna rağmen bütünüyle bana ait bir zaman dilimini gösterir gibidir. Televizyonsuz bir hayatın nasıl olduğunu bilmeyen hatta düşünmek bile istemeyenler için biraz da garip bir ayrıntıdır aslında. Telaşlı bir kalabalığın, fındık, fıstık ve gazoz eşliğinde sıralandığı sandalyelerde, bugün öğle kuşağının neredeyse tamamını kaplayan, bazen de akşam yayınlarının kurtarıcısı o

filmler izlenirdi. Hani şu dürüstlüğün erdem sayıldığı, paranın üstünlüğünü reddeden ve ailenin önemini kendine özgü bir dille bıkmadan vurgulayan filmler... Amerikan filmlerinin Türk sineması üzerindeki hâkimiyetini neredeyse tek başına engelleyen bu yapımlara geldiğimiz noktada çok şey borçlu olduğumuz bir gerçek. Her türlü imkânsızlığa rağmen halkla bütünleşmeyi başarıp bu sayede de ayakta kalan Türk sineması yerine getirdiği görev irdelenmeden uzun zaman eleştirildi. İçerik ve işleyişin yapaylığına takılıp melodram dozu yüksek filmlerimizi yerden yere vurduk. Aslında Cüneyt Arkın'ın bir konferansta, onu bu filmlerden dolayı eleştiren gençlere Titanik'in konusunu anımsatıp bize kızıyorsunuz *Titanik*'i neden izliyorsunuz diye sorması yüzleşmek istemediğimiz o gerçekle bizi karşı karşıyı getiriyordu. Kullandığınız malzemenin sıradanlığı paranın sağladığı eşsiz olanaklar karşısında eriyip kayboluyor. Zengin kız, fakir oğlan hikâyesinden ibaret Titanik filmi dolarların havada uçtuğu ve her şeyin imaj üzerine

kurulduğu bir dünyada cilalanıp burada farklı bir şeymiş gibi önümüze konuyor. Yeşilçam filmleri de parasızlığın girdabında malzemesini süsleyemediği için horgörülüyor. 1990'lı yıllardan itibaren ağırlaşan hayat şartlarının da etkisiyle gitgide daha çok evine kapanan Türk halkı özel TV'lerle kendine rahat ve sorunsuz bir eğlence ortamı yarattı. Yabancı dağıtım şirketlerinin Türkiye'de arka arkaya bürolar açmaları yaşanan kültürel yozlaşmanın doruğa ulaştığı bir noktada devreye girdi ve Türk filmleri üçüncü-beşinci sınıf Hollywood yapımları yüzünden kendi ülkesinde kendi sesini duyuramaz oldu. Amerikan tarzı bir hayatın inceliklerini öğrenerek ömür tüketip özel efekt mucizesi filmlere felsefi yaklaşımlar getirmeye çalışırken Türk sinemasıyla ilgili sorunları kriz bahanesiyle hep geçiştirdik. Başka kültürlerin bizi kimliğimize yabancılaştırmasına hem de bunu sinemayla yapmasına izin verdik. Keloğlan masallarıyla büyüyen anne babalar çocuklarına Harry Potter filmleri seyrettirmekte bir sakınca görmedi. O masallar

ki iyiye ve güzele insana yakışan davranışlarla varılabileceğini anlatırdı. Tıpkı bugün karakterlerinin saflığıyla nerdeyse dalga geçtiğimiz eski Türk filmlerinde olduğu gibi. İnsanların, dürüst ve namuslu olmaları bize inandırıcı gelmezken ya da bunları gülünç olarak nitelendirirken Hollywood filmlerinin yarattığı yapay dünyayı böylesine yürekten desteklememiz şaşırtıcı değil mi? Biz TV dizilerinin reytingiyle uğraşıp insanımızı ekran karşısında kaç saat daha fazla oturtabiiliriz diye hesap yaparken sinema salonlarının kapıları Türk filmlerine çoktan kapanmıştı. Televizyonun magazine dönük yüzünün halkı sonsuza kadar oyalayacağı düşünülüyordu ki Türk sinemasının önceleri duyulmak istenmeyen o cılız sesi giderek yükseldi. Hatta gişe başarısı yakalayan ve bu yüzden bazı büyük salonlarda kendine yer bulabilen birkaç yerli filmin zamanla yerini yine anlı şanlı Amerikan filmlerine (!) bırakacağı bile düşünülüyordu. Ancak zamanla, bu yükselişin anlık bir kıpırdanma olmadığı

anlaşıldı. Dizilere gösterilen talep ve eski Türk filmlerinin TV'lerdeki yüksek reytingi sinemada halkın beğenisine sunulacak malzemeler hakkında doğru bilgileri veriyordu aslında. Türk insanının yeniden sinemaya gitmesini sağlamanın yolu beyaz perdede bir televizyon kültürü yaratmaktı. Türk sinemasına nefes aldırmak ve kalitesiz dış yapımlar karşısında ayakta kalmasını sağlamak adına da bu doğru ve yerinde bir yaklaşımdı. Bu anlamda sinemayı sinemaya yapan unsurları içinde barındırsın ya da barındırmasın bu tarz filmlerin çok başka ve özel bir görevi var. Sinema salonlarımızı yabancı filmlerin istilasından kurtarmak. Aslında televizyonla uyutulup başka kültürlere ait bin bir çeşit malzemeyle de aklı karışan Türk insanı kendine ait olana sahip çıkarak rotasını çoktan çizdi. Pusulayı doğru okuyanlar filmlerinin büyük sinema salonlarında gösterime girdiğini dahası haftalarca orada kaldığını gördü. Hem de diğer Türk filmleriyle aynı anda ve aynı zamanda. Artık Holywood filmlerinin Türkiye'deki rakipleri başka Holywood

filmleri değil bizzat Türk filmleri. Birçok yerli filmin yabancı yapımları zorladığı şu günlerde kitle iletişim araçlarını da kullanarak ürettiklerimize sahip çıkıyor ve eski Türk filmlerinin büyüsünü yakalamaya çalışıyoruz. Kalitesi düşük beşinci sınıf yabancı filmlerin egemenliğine kendi beğenilerimize göre şekillendirdiğimiz yerli yapımlarla son veriyoruz. Bir bakıma onları, onların yöntemiyle alt ediyoruz. Belki de geçmişte Türk sineması için çabalayanları yeni yeni anlamaya başlıyoruz. Kim bilir.

TOPLUMUN AYNASINDA SİSLİ BİR ZAMAN

Yanan bir binanın önünden neşe içinde ıslık çalarak geçip gitmek. Ya da hemen yanıbaşınızda kaza yapan bir otomobilin yarattığı dehşeti düşünmeden üzerinize sıçrayan çamurla ilgilenmek. Algılarınızı sadece sizinle doğrudan ilişkili olaylara yönelterek yaşamak yani. Mümkün mü? Aklımda bir film karesi; senaryosunu Fehmi Yaşar'ın yazdığı yönetmenliğini Zeki Ökten'in yaptığı 1984 yılı yapımı *Faize Hücum* isimli filmde, parasını bankere kaptıran emekli memur Kâmil Bey diğer alacaklılarla birlikte bankerin yazıhanesini basar ve payına düşen büronun çelik kapısıyla evinin yolunu tutar. Genco Erkal'ın muhteşem oyuncuğunda bir dönem bankerlerle ilgili yaşanan facianın derinlemesine irdelendiği bu yapım toplumun yaşadığı değişim ve

dönüşümlerden etkilenerek bunları sinema perdesine aktarma zorunluluğu duyan bir yönetmen ve yazarın eseri. Bugün televizyon ekranlarında sıkça karşımıza çıkan ***Bir Yudum Sevgi, Yoksul, Düttürü Dünya, Namuslu,*** *Zengin Mutfağı* ve ***Zübük*** filmlerinde olduğu gibi. Tükettiği oranda aynı hızla tükenmeye alışmamış, kendilerinden önce gelenlerin yaptıklarını önemseyen, içinde yaşadığı çevreye ve o çevre içinde yaşananlara karşı duyarlı sinemacılarınyapıtlarıydı tüm bunlar. Bir kuşak ne yazık ki bu filmlerin ifade ettiği anlamı tam manasıyla kavrayamadan büyüdü. Bugün bu filmler Türk sinemasında var olan derin bir çatlağın sinyallerini veriyor aslında. Toplumsal travmalarımızı neredeyse yok sayıp sinemada sadece kendimizi ilgilendiren konulara yoğunlaşıyoruz. Özal dönemi denilen ve bilinçli bir kültürsüzleştirme politikasının da adı olan seksenli yıllarda yetişen sinemacılar, geçmiş kuşakların aksine var olduğu topluma ilgi duymayı ve onun içine düştüğü durumu kendi üslubuyla görsel malzeme olarak

perdeye aktarmayı neredeyse gereksiz sayıyor. Belki de bugün sessiz sedasız yaşadığımız yüzlerce trajedinin bir tanesinin bileekrana yansımıyor olmasının altında yatan sebep de bu. Akıllara zarar bin türlü olaya maruz kalıp sonra da bunlarıçok süratli bir şekilde unutmaya uzun zaman önce ne yazı ki alıştık. Uyur gezer halde dolaşıp kendi kapladığımız alan dışına çıkmamaya sanki özen gösteriyoruz. Sabun köpüğü hayallerle süzme hayatlar yaratıyoruz. Dövizdeki iniş çıkışlar yüzünden yok olan aileler, artık kara komediye dönüşen kredi kartı mağdurlarının toplum içindeki benimsenen konumları ve vatan savunmasında verdiğimiz binlerce şehit hafızalarımızın tozlu raflarında unutuluyor. Töre cinayetleri ve başlık parasıyla ilgili olaylar ve geçmişteki politik saçmalıkların bedelini yavaş yavaş kanserden ölerek ödeyen bölge insanı. Her biri yüzlerce filme konu olacak toplumsal çalkantılar. Sanki elimizde bir kumanda aleti var ve biz debeğenmediğimiz görüntüleri moda deyimle 'zaplıyoruz' yani geçiyoruz.

Garip bir vurdumduymazlık haliyle kendi insanımızın başından geçenlere beş duyumuzukapatıyor ve sinema adına iyi ya da kötü belli bir emek neticesinde ortaya çıkardığımız filmlerimizi detüketim sarmalının içinde yok ediyoruz. Ya iç hesaplaşmalarımızla dolu filmler yapıyoruz ya da seyredip unutmaya yönelik çerezlik filmlerle içinde yaşadığımız toplumu kapsamayan dünyalar yaratıyoruz. Okumayıp dinlemeye çoktan alıştığımız için tarihle bağlarımızı kopardık. Bu yüzden artık geçmişe de bakmıyoruz. Bireyciliğin ne kadar önemli olduğunu kendimize tekrarlarken filmlerimizi nedense hep bunun üzerine şekillendiriyoruz. Aslında burada temel sorun kendi içsel yolculuklarımızı sinema perdesine aktarıp aktarmamamız ya da popüler kültüre hitap eden filmler yapıp yapmamamız değil elbette. Yukarıda adını saydığımızfilmlerin çekildiği dönemlerde popüler tarz yapımların da sayısı oldukça fazladır. Ancak onların karşısında diğerini dengeleyen toplumsal içeriği sağlamve bugün de hatırlanan bir film mutlaka

vardır. Hemen her dönemde iyi kötü toplumsal ağırlığı olan filmler yapmayı başarmış olan Türk sineması doksanlı yıllardan itibaren sanki giderek bu çizgisinden uzaklaştı. Toplumsal olayların yoğunluğunun giderek artığı ve insanımızın her gün karışık, karanlık ve karamsar yüzlerce yeni durumla karşı karşıya kaldığı günümüzde bu tür yapımların eksikliği daha da çok hissediliyor. Geçmiş dönem sinemacılarımıztoplumun gölgesini kendi sinema perdelerine yansıtarak yaşananların unutulup sisli bir zaman aralığında kaybolmasına engel oldular. Şimdiki zamanı yaşayan bizler geleceğin aynasında kendi yansımamızı görmek istiyorsak belki de içinde yaşadığımız bu kalabalığın gölgesinin peşine düşmeliyiz. Hem de hiç vakit geçirmeden.

SİNEMADA TARİH BİLİNCİ

Gecenin orta yerinde ansızın uyanıp üç-beş saniye kapkara bir boşlukla başbaşa kalmak. İçinde kıvrılıp uykuya daldığın yatağın ve gözlerini dikip boş boş baktığın duvarların kime ait olduğunu kavrayamadan hem de. Sonrasında hafızanda bir an kapanıveren kapının ardına kadar açılmasıyla ait olduğun yerin senin evin, yani tek sığınağın olduğunu anımsayıp derin ve huzurlu bir şekilde yeniden uykuyu dalmak. Bir daha ki kâbusa kadar yani. Televizyon denen renkli camın da yardımıyla görsel kirliliğin inanılmaz boyutlara ulaştığı ve tüketim çılgınlığının bizi satın alamayacağımız ya da asla sahip olamayacağımız nesneler için nedensiz bir şekilde gece gündüz çalışmak zorunda bıraktığı günümüzde bu tür anlık hafıza kayıplarıyla karşılaşmamız sanırım normal. Hafıza kayıpları sürekli hale gelmediği sürece

tabii. Sümerler kendileriyle ilgili tarihsel bilgilerinkayıtlı olduğu kil tabletleri savaş sırasında çömleklerin içine koyup toprağa gömermiş. Düşmanın bunları bulup yok ederek onları bir şekilde tarih sahnesinden silmesine engel olmak için. Bir milletin varoluş sürecini ya da varlığını devam ettirmek için ne gibi aşamalardan geçtiğini gösteren her türlükaynako ulus için çok önemlidir. Gelecek kuşakların yaşananlardan ders çıkarması ya da iyi ve doğru olan ne varsa kendine örnek alarak içinde yaşadığı toplumu daha ileriye taşıması bu tür yazılı ve görsel kaynakların çokluğuyla ilintilidir. Kurtuluş Savaşı'na ait sayısız roman dönemi bizzat yaşayan usta romancılar tarafından sırf bu düşünceyle kaleme alınmış bu romanlar da sinemamız henüz emekleme aşamasındayken filme çekilmiştir. Bir çok defa yinelediğimiz bir ayrıntı yine karşımızda. Tarih bilincimizi çağın gereklerine uygun olarak tazelemek yerine popüler olanın peşinde koşup günü kurtarmaya çalışıyoruz. Sinemamızın ne kadar geliştiğinden söz edip

övünürken tek bir türün peşinde suya sabuna dokunmayan işler yaptığımızın belki de farkında değiliz ya da öyle olması işimize geliyor. Oysa imrenerek baktığımız batıda çoğunlukla da Amerika'da işlerin böyle yürümediğini tarihi her zaman kendi çıkarları doğrultusunda özellikle de üçüncü dünya ülkelerine yüzlerce fimle çarpıtarak defalarca seyrettirdiklerini daha önce de söylemiştik. Üstelik bunu yaparken Hollywood ve Pentagon'un ne kadarorganize bir şekildeçalıştığını da. Aslında burada temel nokta ister kurgusal anlamda roman olsun ister anı kitabı sayısız esere sahip olmamıza rağmen bunları görsel malzeme olarak uzun zamandır göz ardı etmemiz. Toplumumuz okumuyor efendim deyip kestirip atmak en kolay yol. Oysa geçmişte yaşanmış ve ders alınması gereken tarihsel süreçlerin hafızalarımıza kalıcı bir şekilde yerleşmesi bu tarz kitaplarınbizzat sinema dili kullanılarak gün ışığına çıkarılmasıyla mümkündür. Bu anlamda binbir güçlükle de olsa Nahit Sırrı Örik'in *Sultan Hamid Düşerken* isimli romanından Ziya

Öztan tarafından sinemaya uyarlanan *Abdül Hamid Düşerken* ve yakın zamanda TRT'nin dizi film olarak ekrana taşıdığı Kemal Tahir'in *Esir Şehrin İnsanları* isimli kitabı bu tarz çalışmaların sayılı ancak dikkat çeken örneklerindendir. Savaşın insanlar üzerindeki yıkıcı etkileri, bir ulusun varlığını koruma mücadelesine düştüğünde yaşam ve ölüm arasındaki o çizgide yaşadığı trajedi veacılarla yüklü satırlar bize varlığımızın bu günden ibaret olmadığını ve belki de bizim için gönüllü olarak acı çekmişinsanlara bugün çok şey borçlu olduğumuzu anımsatır. Sinemada küçük bazı bireysel çabalarla doldurmaya çalıştığımız bu boşluk çok yakın bir zamanda Güneydoğu'da yaşadığımız ve hâlâ yaralarımızın taze olduğu o acı tarihsel süreç için de geçerli değil mi? Batı ağzıyla konuşan ve DGM kapılarında şov yapanlara verileceken iyi yanıt yaşadıklarını bütün çıplaklığıyla anlatan insanların kitaplarını sinemanın tüm olanaklarını kullanarak kitlelere ulaştırmaktır. Hakan Evrensel'in 1997 yılında Ümit

Yayıncılık tarafından ilk baskısı yapılan ve 15. baskıya ulaşan bir askerin sevinç, hüzün ve göz yaşı sarmalındaki vatan mücadelesinin anlatıldığı üç ciltlik *Güneydoğu'dan Öyküler* kitabı, Osman Pamukoğlu'nun *Unutulanlar Dışında Yeni Bir Şey Yok*'u ve tabii Abdullah Ağar'ın Otopsi Yayınevi tarafından basılan *5. Tim* isimli kitabı. Onlar tarihe notlarını kalın çizgilerle düşüyorlar. Hafıza kaybına uğramayalım yaşananları unutmayıp ders çıkaralım diye. Bütün bu kitaplar Vietnam'dan dönen ve anılarını kaleme aldıktan sonra sinemaya da uyarlayan emekli general Hal Moore ve gazeteci Joe Galloway'in *Bir Zamanlar Askerdik* filmi gibi neden sinemaya aktarılmıyor? Amerika, *Oyuncak Askerler* isimli çizgi filmden Batman ve Robin'e kadar uzanan seride istila ve kargaşanın tam ortasında ve başkalarının acıları üzerine inşa ettiği tarihini sinema salonlarında destansı bir hava içinde bize izlettirmeyi başarıyor. Bizse tarih sahnesindeverdiğimiz onurlu mücadelelerden bahsetmeyi ayıp sayıyoruz. Buna aldırış etmeden

yoluna devam eden olursa onları da ırkçılıkla suçluyoruz. Belki de ışıltılı salonlarımızda kalabalık gazeteci ordusunun önünde poz verip sabun köpüğü filmlerden söz etmek daha çok hoşumuza gidiyor. Bir sinema filmiyle tarihe kendimizce yeniden tanıklık etmek ve imzamızı atmak yerine.

SİNEMA VE EDEBİYATUYARLAMALARI

Hafızanız, ara sokaklarında gizlediği ayrıntılarla sizi de şaşırtır mı? Bir film karesi, bir şarkının olur olmaz bir yerde kulağınıza çalınan melodisi ya da. Nasıl ve nereden geldiğini anlamadığınız anılar yığını başınıza toplanıverir. Çocukluk ya da ilkgençliğin binbir renginden en sıradan olanını anımsadığınızı farkedip gülümsersiniz. Siyah beyaz televizyonların yavaş yavaş sona eren saltanatında renkli camın ilk günlerini hatırlarsınız. Gözünüzü ayırmadan izlediğiniz programların isimlerini hatta haftanın hangi günü yayınlandıklarını unutmadığınızı görünce bir hüzün bulutu anlamsızca tam içinize çöreklenir. Birkaç dakikalık bu kafa karıştıran atmosferden kurtulmanın tek yolu anımsadığınız ayrıntıyı saklandığıyere, hafızanızın

derinliklerine geri göndermektir. Özellikle hızla geçip giden zamanın tanığı o anılar yüzünden tüm ruhunuzun aniden dağılmasını istemiyorsanız. Tıpkı birbirine değince art arda yuvarlanan domino taşları gibi. İki katlı bir kitapçının müzik reyonunda yüzlerce kaset ve CD'nin arasında rastladım ona. Kapakta Aydan Şener, Sadri Alışık ve Kenan Kalav'ın diziden alınmış görüntüleri yıllar öncesinden göz kırpıyordu. Bugün pek çok kişinin, özellikle tekrarları yüzünden, anımsamakta zorlanmayacağı bir diziden bahsediyoruz. Reşat Nuri Güntekin'in aynı ismi taşıyan romanından uyarlanan *Çalışkuşu*'ndan yani. Dönemin şartları göz önüne alındığında oldukça titiz bir çalışmanın ürünü olan bu yapım bir TV dizisinden çok daha fazlasını ifade ediyor aslında. Genç kuşakların kendi edebiyatını çok sevip sahiplenmesinden korkan bir idareler topluluğunun özellikle son yirmi yıla damgasını vurduğunu düşünürsek hem de. Okumadan ve araştırmadan sadece duyduklarımızla fikir yürütüp bize ait değerli ne

varsa bir çırpıda vazgeçmeye alıştırıldık. Köklü bir edebiyat geleneğine sahipken yabancı dille eğitim yapan okullar ve bilinçli bir kültürsüzleştirme politikası sayesinde batının dil ve edebiyatıyla ilgilenmenin çok daha önemli olduğu görüşünde birleşiyoruz artık. Belki de bu yüzden edebiyat uyarlamalarımız bir çırpıda sayıp bitirilecek kadar az. Sadece TRT'nin desteklediği ve hayata geçirdiği *Üç İstanbul*, *Acımak*, *Dudaktan Kalbe*, *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*, *Yaprak Dökümü*, *Bir Filiz Vardı*, *Ateşten Günler* gibi ilk anda aklımıza gelen tüm bu yapımlar kendini yaşadığı topraklara ait hissetmeyen genç kuşaklar için bir can simidi değil midir? Görsellik hiç tartışmasız hafızalarımızın tek ve en önemli hâkimi. Bu açıdan bakıldığında edebiyatımızı ayakta tutarak ölümsüzleştirecek en etkin gücün sinema olduğunu söylemek sanırım yanlış olmaz. Batının kendi klasik eserlerini bıkmadan ve neredeyse her on yılda bir değişik yorumlarla sinema perdesine aktarmasının altında yatan sebep nedir? Aslında edebi mirasının, gelişen teknoloji veakıllara zarar

Hollywood sineması karşısında yok olup gitmesine engel olmak için insan belleğinden yararlanıyor. Bir bakıma sinemanın büyüleyici atmosferiyle zihinleri kontrol altına alıyor. Yukarıda adı geçen birkaç TV dizisi dışında bizim de az sayıda sinema filmimizin olması teselliden çok trajik bir durumun göstergesi. Özellikle de Türk sinemasının bir patlama yaşadığını düşünenler açısından. (*Yılanların Öcü*, *Yer Demir Gök Bakır* ve *Yılanı Öldürseler* dışında daha kaç yapımdan söz edebiliriz ki.) Hemen her türde örnekler verilen bir sinema ortamına sahipseniz ancak gelişmeden söz edebilir ve ilerlemelerle umutlanabilirsiniz. Sadece gişeye yönelik sabun köpüğü filmler üretmek Türk sinemasını yabancı şirketlerin boyunduruğundan kurtarsa da uzun vadede de sinemamızın gelişmesine nasıl bir katkı sağlar? Buradaki önemli nokta bir milletin kültür çerçevesinin sinema ekseninde onubesleyen diğer sanat dallarıyla belirlendiğini unutmamaktır. Edebi birikimlerimizi inkar

edecesine bu tarz yapımlara bulaşmamak neredeyse bundan kaçınmak bizi çok geçmeden uçurumun kenarına getirir. Bilinçli bir okuyucu olarak yetiştiremesek de gençlerimizi hiç olmazsa sinema salonlarında kendi kültürümüze ait eserleri ilgi çekici hale getirip seyrettirerek uyandırmak zorundayız. Yazıyorsak ya da filmler üretip perdede izlemekten zevk alıyorsak artık bir sorumluluğumuz var demektir. Türkçenin mükemmelliğini yazarak yakalamış insanların eserlerini bize ait bir sinema diliyle harmanlayıp Türk sinemasında yeni ve bambaşka bir alan yaratmak zorundayız. Klasik sayılan yüzlerce eserin kitap raflarındaki bekleyişine son vermek ve bir anlamda bunlara arşiv değeri kazandırmak hem yaşayan Türk sinemasının gelecekteki kazanımları açısından hem de oluşturulacak bilinçli seyirci açısından son derece önemlidir. Tabii eleştiren ve en iyiyi isteyen bilinçli bir seyirci istiyorsak.

ÖROVİZYON

Rengi ve deseni farklı, başkası için tasarlanmış bir elbiseyi üstünüze hiç uymadığı halde giydiğinizidüşünün; elbisenin asıl sahibinin sizinle alay ettiğini bilerek hem de. Nedensiz bir hayranlıkla bakışlarınızı çevirdiğiniz bir topluluğun onayını almak ya da onlara olabildiğince çok benzemek adına giydiğiniz ve aşağılanmanıza sebep olan buelbiseyle dolaşırmısınız? Örselenmiş ya da yok edilmiş güven duygunuz yüzünden bir sürü sıkıntıya katlanıp her türlü hakareti sineye çekerek üstelik. Dolabınızda duran size ait giysilerin çürüyüp yok olduğunu ve yakında sonsuza dek sizin palyaço kılığında dolaşmanıza sebep olan o giysilerle ortalıkta kalabileceğinizi düşünmeden hem de... Üzerinden iki haftayı aşkın bir süre geçen çocukluk aşkımız (!) Örovizyon TRT'nin teknik anlamda bunu başarıyla sonuçlandırmasını bir

kenara bırakırsak bize ait olan ve olmayan arasındaki farkın tuhaf ayrıntılarıyla doluydu. Anadolu Ateşi'nin ya da semazenlerin gösterilerini milyonlara hayranlıkla seyrettirirken İngilizce seslendirdiğimiz parçaya bakakaldık. İki sunucumuzdan birinin İngilizce diğerinin Fransızca konuşması yabancı dilleri ne kadar iyi konuştuğumuzu batılı komşularımıza ispatladı. Sunumları kendi ana dilimizde tekrarlamadan -Bülent Özveren'in sunduğu yurtiçi yayın hariç- yarışmayı bitirirken aklımızda bizimle dalga geçen bir BBC spikeri ve konuşmasını sadece kendi ana dilinde yapan Fransız sunucu kaldı. Bir de İngilizce seslendirdiğimiz şarkıya rağmen bize dünyanın dört bir tarafına yayılmış Türklerden gelen yüzlerce oyla elde ettiğimiz dördüncülük. Manşetlere kadar taşınan İngiliz spiker Terry Wogan'ın ingilizce yaptığımız sunumlarla ben size tercüme edeyim diyerek dalga geçmesini 'O zaten çok şakacı ve esprili bir adamdır her şeyi eleştirir, yok canım alay etmedi hatta alay edemez çünkü biz mükemmel

İngilizce konuşuyoruz diyerek o kişiyi neredeyse eleştirmemeye özen gösterir bir çaba içinde, savunmamızda dikkat çekici noktalardan biriydi. (Bir gazete röportajında bu kişinin çok tatlı bir adam olduğu ve tarzının gereği bu şeklinde konuştuğu yönünde açıklama yapan Meltem Cumbul benim İngilizcemle ilgili söylemedi diyor. Alay ettiğini ve bunun onun tarzı olmasına rağmen hoş bir şey olmadığını kabullenmek yerine. Sanki sırf İngiliz olduğu için küstürmemeye özen gösterir gibi.). Bir yabancı dili mükemmel konuşmak önemli ve iyi bir meziyettir. Ancak çok da iyi konuşamıyor olmakta ayıplanacak bir olgu değildir. Benim dili kullanma becerim onları ilgilendirmez yaptığım iş önemlidir diyebilmek sanırım önemli olan. Herhangi bir milletten onların dilini hatasız kullandığımız için övgüler almak ne derece önemlidir? Sonuç olarak yabancı dilin öğrenilmesindeki amaç o dile ait yazılı ve görsel medyayı rahat takip edebilmektir. Bu anlamda övgü de yergide hiçbir değer taşımaz. Tabii illaki nedensiz yere sürekli bir hayranlıkla

gözlerinizi ayırmadan izlediğiniz kimi topluluklardan özellikle de batılılardan bir iltifat bekler durumda değilseniz. Aslında bize dair komplekslerimizin ne derece yoğun ve korkutucu olduğunu açıkça gösteren ilginç bir yarışmadır Örovizyon. Senelerce bunun sadece bir şarkı yarışmasından ibaret olduğunu ve orada birkaç dakikada olsa görünerek kendimizce bir tanıtım yapmaktan öteye bir anlam taşımadığı gerçeğini göz ardı ederek beyinlerimizi yıkadık. Sürekli sonuncu olmak anlamlıymış gibi yarışmaya katılan sanatçılarımızı da yarışmaya katıldıklarına adeta pişman ettik. Politik bir yarışma o yüzden puan alamıyoruz hem zaten komşu ülkeler birbirine oy veriyor diye bağrışıp bir köşede boynumuzu büküp sızlanırken kendi milletimize bunun bir yarışma olduğu ve tanıtım amaçlı bir organizasyonda ülkemizin etnik müziği ve tanıtımı için bulunduğumuzu bir türlü söylemedik. Ya da söylemek istemedik. Belki de son elli yıldır, özellikle seksenli yıllardan itibaren başlayan

kimliğinden utanç duyma psikolojisinin yerle bir olması işimize gelmedi. Yoksa bu yüzden mi iki senedir İngilizce şarkıyla katılıp derece alınca seviniyoruz. Üstelik bunu şarkımızı İngilizce söylememize bağlıyoruz. Oyların genel dağılımda Türklerin yoğun olduğu bölgelerden oy aldığımızı göz ardı ederek hem de. Eski puanlama sistemine dönüldüğü takdirde -özel jürilerle yani, telefonla değil- İngilizce yerine unutulmuş İngiliz lehçeleriyle bile söylesek puan almamız sanırım oldukça güç olur. Burada yurtdışındaki Türklerin oy veriyor olması müziklerimiz berbat sadece bizi sevdikleri için destekliyorlar anlamına gelmiyor. İyi müzisyenlerimizin kendilerine olan güvensiz tavırlarıyla eserlerini bir sis perdesinin arkasında yok etmelerine neden olan trajik durumdan söz ediyoruz. Bize ait olandan özellikle kendi dilimizden utanmamak ve onu başka milletlerin önünde küçük düşürecek davranış ve yaklaşımlardan kaçınmak bizi dünyanın karşısında çok daha saygın bir yere oturtur. Yoksa

‘biz tüm ülkelere kendi dillerinde we love you 'sizi seviyoruz dedik’ diyerek övündüğümüzde (Meltem Cumbul’un Gani Müjde’nin konuğu olarak katıldığı Gündem Dışı programındaki açıklaması) İngilizceye bir İngilizden daha fazla sahip çıkıyor olmanın utancını yaşarız. Sonuç olarak da ne etnik dansın ve müziğin olağan üstü sentezi olan Anadolu ateşini seyretmenin ne de semazen gösterimizin bir anlamı kalır. Beşyüz milyon kişiye ve yaşamını ülkesinden uzakta geçirenlere Türkçe bir şarkı bile söyleyemeden hatta Türkçe konuşamadan da perdeyi kapatıveririz. Dudağımızın kenarında tuhaf bir gülümsemeyle...

GÖSTERİME GİREN TARİH

Neil Postman, *Televizyon; Öldüren Eğlence* isimli kitabında bilincini yitirerek tepkisizleşen halk yığınlarından bahseder. Gösteri çağının gereği olarak her şeyin eğlenceli bir biçimde sunulması, işe yaramayan bir yığın bilgiyle dolu çöplük hafızalar yaratır. Kitapların kamusal söylem içinde etkin bir rol oynadığı, düşünmeyi derinleştirdiği 'Yorum Çağı' artık sona ermiştir. Hafızasını ve muhakeme yeteneğini kaybetmiş, birçok yanılsamanın esiri topluluklarla artık 'Gösteri Çağı' başlamıştır. Gösteri çağında ideolojinin yerini kozmetik, gerçeğin yerini ise imaj alır. Egemen kültür kendi tarihini, kendi ideolojisini ve kendi bakış açısını cilalayıp renklendirerek tek ve değişmez gerçek olarak bize sunar. Vietnam filmlerinin hemen hepsinde öne çıkan ve

Amerikalıların hezimetinden çok var olmayan zaferleriyle ilgili ayrıntıların yer aldığı filmler bugün bile birçok seyircinin belleğindedir. Ya da Kızılderililerin kana susamış yaratıklar gibi gösterildiği meşhur kovboy filmleri. Aslında bu filmleri yapanlar sinemanın bellek oluşturmadaki inanılmaz başarısını çok önceden kavramış olanlardır. Üçüncü dünya ülkelerinin malzeme olarak kullanıldığı propaganda dozu yüksek filmlerde özgürlüklerin kaynağı batı ve tabii ki Amerika demokrat, Asyalı ya da Afrikalılarsa ilkel ve vahşidir. Fazla söze gerek yok doğu bloku çökmeden önce bütün teröristler doğu Alman ya da Rus'tu. Bugün artık tüm kötülüklerin kaynağı Araplar (!). Egemen güç başka bir ifadeyle paranın patronu olmanın raconu bu olsa gerek. Kendini yenilmez olarak görüyorsan yani Tanrı olmaya soyunmuşsan tarihi bile değiştirirsin. Peki ya şeytan rolünü üstlenmiş Asyalılar? Yani biz! Yani yirminci yüzyılın başında tüm doğu halklarının kaderini etkileyecek bir devrimin mimarı Türkler? Kendi tarihimizden belleğimizde neler

var? Cumhuriyetin ilk yıllarında çekilmiş birkaç film dışında bağımsızlık savaşımıza ait kaç film karesi var aklımızda. Ziya Öztan'ın bin bir zorluk içinde çektiği *Kurtuluş* filmi dışında hemen hiçbir görsel malzemeye sahip değiliz. Çanakkale savaşına ilişkin filmi bile Avrupalıların çektiğini düşünürsek (*Gelibolu*). Rocy'nin önce zenciyi ardından Rus'u öldüresiye dövdüğü, paralı asker *Top Gun*'ın kahraman gibi gösterildiği ve Rambo'nun önce Vietnamlıların elinden Afganlıları sonra da Afganlıların elinden Vietnamlıları -yoksa tam tersi miydi?- kurtardığı filmleri seyrederek büyümüş zavallı bir seksen kuşağı genci olarak kendi tarihimize ilişkin ne kadar az şey biliyorum. Ya da ne acıdır ki öğrenmek istediğimde karşıma Türk patentli ama Avrupa malı belgesel yapımlar ya da filmler çıkıyor. Onlar da her ne hikmetse Türklerin hangi etnik azınlığa ne kadar eziyet ettiğini anlatıyor. Her satırından onlarca film çıkartmanın mümkün olduğu güzelim öykülerse kitap aralarında saklı kalıyor. Ziya

Öztan'ın binbir emekle kurdum ama yıkıldı dediği dönem dekorları tahrip ediliyor. Adeta geçmişe bakmamamız daha da önemlisi geçmişin yaşanmışlıklarından ders çıkarmamızı sağlayacak ve tarih bilincimizi ayağa kaldıracak görsel eserler yaratmamız istenmiyor. Örneğin bugün Kıbrıs'la ilgili beyinlerimize yerleşmiş, her karesini ayrı ayrı anımsadığımız bir Kıbrıs filmi yapmış olsaydık bugün Kıbrıs'tan bu kadar kolay vazgeçebilir miydik? Daha da yakına gelelim Güneydoğu'da yaşananları tüm gerçekçiliğiyle ve bütün acıları yüreğinde duyarak aktaran -Avrupa ağzıyla ya da DGM kapılarında şov yaparak değil ama-sayılı bazı kitapları neden film yapmıyoruz. İyi çekilmiş bir filmin insanı nerelere götürdüğünü hepimiz biliyoruz. Eskiden söz uçar yazı kalır derlerdi artık yazı da kalmıyor. Asıl olan görüntü. Kültür emperyalizmden yakınmak, üçüncü beşinci sınıf Holywood filmlerinin istilasına kızmak son derece yersiz aslında. Tarih bilincine sahip olan çağdaş sinemacıları zorlu ama çok önemli görevler bekliyor. Kendi

tarihimizi sinemayla buluşturmak. Sinemayı sinema yapan tüm estetik değerleri göz önünde tutarak çekilecek filmler hem kendi benliğimizi bulmamıza yardım edecek hem de Türk sinemasını gelişim çizgisi açısından çok başka yerlere taşıyacak. Bizi biz yapan tarihimize kamera arkasından bakmak Gösteri Çağı'nın tüm olumsuzluklarına bir başkaldırı olabilir. Her şey süratle tüketilip yok edilirken ve hafızalarımız bilinçli yönlendirmelerle derin bir girdaba sürüklenirken tek kurtuluşumuz galiba kendi varlığımızı sinemayla ispatlamak ve ölümsüzleştirmek. Tanrı olmaya soyunanlara şeytan rolünü üstlenen Asyalıların verebileceği en iyi yanıt da bu olsa gerek.

MOR DÖNEM

Radyonun yarattığı ses ve efektten ibaret hayal dünyasındakitap hatta film uyarlamalarını dinleyerek alabildiğine özgür düşler kurmak. Arkası Yarın, Radyo Tiyatrosu ve Çocuk Saati'nin kurmaca atmosferinin içinde kaybolup oradaki gerçekliğeinanmak birkaç saatliğine de olsa. Siyah beyaz ekranın renklenmesiyle dikkatimin dağıldığını hatırlıyorum. Işıltılı ve parlak bir dünyanın ilk işaretleriyle radyodan televizyona oradandan da video çılgınlığının tam ortasına terfi etmiştim. Kaset kiralama olgusunun ana hatlarından habersiz ağbimin seçip getirdiği değerini ancak bugün anlayabildiğim türünün seçkin örneği birçok filmden bugün belleğime yerleşmiş yüzlerce görüntü var. Bir de video formatında piyasa sürülen tiyatro oyunları tabii.

Özellikle usta mizahçı, oyun ve TV yazarı Kandemir Konduk'un kaleme aldığı ve Devekuşu Kabere'nin sahneye koyduğu *Geceler* ve *Yasaklar* isimli oyunlar esprinin zekâ, gözlem ve dile olan hâkimiyetten doğduğunu ispatlar gibidir. Mizah yazarı olarak başladığı uzun ve yorucu serüveninin her kilometresinde toplumsal eleştirinin dozunu ayarlamasını bilen ender yazarlardan biridir aslında Kandemir Konduk. 1968 yılında *Papağan* dergisinde yayınlanan ilk gülmece yazılarından bu güne sayısız oyunda yazar olarak onun imzası var. Kitaplarından ilk anda sayabildiklerimiz 'Sayenizde Efendim, Üniformanın Hatırı Var, Ünlülerden Komik Anılar, Komik Hüzünlerim, Yerli Film, Geldim Gördüm Çok Güldüm' ve son kitabı *Mor Dönem Öyküleri*. 'Hayat hep pembe gitmez' diye başlayan son kitabının önsözünde yazar mor giden dönemlerini atlatmak için durmadan yazdığını söylüyor. Hayatını, yazmak ve yazarken kendi kurduğu evreni başkalarıyla olabildiğince paylaşmak üzerine kurmuş bir mizahçının bu defa bir parça da hüzünle harmanlanmış öykülerini

okuyorsunuz. İnandığımız tüm değerlerin para ve anlık kazançlar uğruna feda edildiği bir dönemde dürüst ve taviz vermez duruşunu ısrarla koruyan bir yazarın. Medyanın parlak ışıklarından kaçıp öykülerine konu olan sıradan insanların dünyasında yazdıkları ve ürettikleriyle yaşamayı seçen belki de sayıları gittikçe azalan birkaç yazardan biri o. Yıllarca başarıyla sürdürdüğü TV yazarlığının seyirciyle doğrudan iletişim kurma konusunda sadece bir araç olduğunu ve kalıcılığı sağlamadığını bildiği için belki de kitaplar yoluyla kurduğu diyaloğu hep canlı tutmuş. Kendi tarzının dışına çıkıp farklı fakat yine oldukça komik bir üslupla kaleme aldığı 'Mor Dönem Öyküleri' kendi benliğimizi başka milletlerin benliğiyle değiştirmeye çalışıp da morardığımız tam da bu dönemde okumamız gereken bir kitap sanırım. Senaryosunu yazdığı ve sinema perdesinde de izleme fırsatı bulduğumuz *Abuzer Kadayıf* 'ta da, içine dalıp kaybolduğumuzdan olsa gerek artık nesnel bakamadığımız bu yüzden de kabullenip alkış tuttuğumuz medya ortamını

yansıtmıştı. Aslında işin sırrı içinizden gelen dürtülerin rehberliğinde engelleyemediğiniz o yazma eylemi sanırım. Medya ortamında senaryo yazarlığının sağladığı maddi kazancın baş döndüren büyüsüne kapılmamak ya da. Gişe başarısı garanti sabun köpüğü filmler ve içeriğindeki gözyaşı ve dramın yoğunluğundan belli bir izlenme oranını yakalaması kesin dizilerimiz bizi uyutmaktan başka ne işi yarıyor? Gerçek hayatla bağları kopmuş karton karakterlerin başına gelen tuhaf felaketler okumadan sadece seyretme alışkanlığımızı körüklerken kaliteli yapımların sayısı gittikçe azalıyor. Görsel hafızanın uzun vadede tüm toplum üzerindeki etkisini bu dönem yarattıklarımızla belirliyoruz aslında. Gerek sinemada gerek televizyonda yaratıcılığın paranın sarmalında kaybolmasına izin verirken her zaman karşımıza çıkan o soruyla yine baş başayız; ihtiyaçlarımızı gidermek anlamında ihtiyacımız olan paranın hayatımızdaki öncelik sırası. Ya da yaptığınız işi meslek olarak seçtiğinizde belirlediğiniz etik kurallara süreç içindeki bağlılığınız.

Hayatın anlamını yazar sorumluluğu içinde kalın çizgilerle doğruluk ve dürüstlük olarak belirleyenlerin çoğu, sıkıntılı dönemlerini atlatmak için kitap yazıyor. Halkın beğeni düzeyini düşüren yapımların uzun vadede hafızalarımızı çöplüğe çevirerek bizi sorgulama ve daha iyiyi isteme arzusundan yoksun bırakacağını biliyor bir bakıma. Aslında temel sorun ister sinemada ister televizyonda birikimlerimizi başkalarına aktarırken elde ettiğimiz kazançtan duyduğumuz vicdani bir rahatlık. Kelimelerle oynamanın ya da görselliği kullanarak perdeye aktardıklarımızın kimleri nasıl etkilediğinin bilincinde olmak. Geleceği bir parça görmek belki de. Ya da görmeye çalışmak. Kim bilir.

ALTERNATİF SİNEMA VE DÜNYA SİYASETİ

Besbelli aceleyle çizilmişti. Belki baskı sırasında renklerin bu kadar koyu olacağı ve kapaktaki 'Kibritçi Kız' desenini gölgeleyip anlaşılmaz hale getireceği düşünülmemişti. *Andersen Masalları*'nın gelişi güzel çizilmiş ilk bakışta ne olduğu çok da anlaşılmayankapağının aklıma yer eden bu görüntüsü harfleri yan yana getirmeyi başarıpokumanın tadına vardığım yıllardan bu günehep yanıbaşımda durdu. Çoğu zaman bir çocukluk anısı bazen de akıl ve vicdan ötesi gerçeklerden kaçarak hayal kurmanın bir yolu. Tıpkı aynı çizgi filmi kaç yaşına gelirseniz gelin bıkmadan seyretmek gibi. Keloğlan masallarını ve Güliver'in cüceler ülkesindeki maceralarını okuyarak büyüyen çocuk var mıdır halâ? *Harry Potter* ve *Yüzük*

Kardeşliği serilerine rağmen hem de. Konuya sadece masal ve kurmaca açısından baktığımızda yıllardır süren ve çözüme bağlanmadığı gibi bir orta yolda bulunamayan tuhaf bir tartışmanın ana konusudur aslında masallar. Kötünün varlığının siyah ve beyaz kadar belirgin üstelik de başa çıkılabilir olduğu iyinin de daima kazandığı sonucudur rahatsızlık veren. Bu şekildeonların uzun vadedegerçek hayattan kopacakları iddia edilir. Çocuk psikolojisi açısından çok boyutlu ve ancak uzmanlarca tartışılabilecek bu konunun büyüklerin dünyasına yansıyan başka bir yönü var; iyi ve kötü kavramının tıpkı çocuk kitaplarındaki kadar ayırt edilebilir olduğu yalanına inandırılmamız. Özellikle seksenli yıllardan itibaren buram buram propaganda kokan Amerikan tarzı filmlerle büyüyüp kendimizce iyiye kötü olanı bile onların bakış açısına göre belirlerken görüş alanımız gittikçe daralıyor. Rusların ve eskiden Doğu Almanların da tabii terörist ve olabildiğince de kaba olarak gösterildiği filmlerden Arapların söz

dinlemezgerçek birer caniye dönüştüğü fimlere terfi ettiğimizi daha önce depek çok kez yinelemiştik. Burada asıl nokta Hollywood'un klasik anlamda iyi adam kötü adam denkleminde iyinin kazandığı kurgu; bir çeşit masal yani. Ama sürekli şartlara ve oluşumlara göre yeniden yazılan güçlünün ne olursa olsun kazanması üstüne kurulu tuhaf bir masal. Tuhaf çünkü hayatta iyi ve kötü, doğru ya da yanlış birbirinden ayırt edilemeyecek kadar iç içedir. Amerikan tarzı filmlerde altı çok net olarak çizilen ve sizi de izlerken iyi ve kötü arasındaseçim yapmaya zorlayan böylesi bir kurgulama tüm toplumu uzun vadede etkilemeye başlar. Amerika dünyayı önce kendi filmleriyle iyi ve kötü güçlerin mücadele alanı olarak gösterir. Dünya siyasetini de halkların bu şekilde kavramasını ister. Yani iyi ve kötü güçlerin mücadelesidir dünyada olanlar. Amerika mı? Onlartabii ki iyi olanlardır (!). Karşı çıkanlarsa dünyanın kötüleridir. -"Ya bizdensiniz ya değilsiniz. " ABD Başkanı Bush 11 Eylül sonrası teröre savaş açtığını ilan ettiği konuşmasındaki bu cümlede

kendisiyle birlikte hareket etmeyen herkesi terörist olarak tanımlamıştır. Yani iyi Amerika kötü dünyayla savaşır. Tam bir Hollywood filmi. Dünya siyasetini bu Hollywood filmi yaklaşımıyla izlersek gerçekçi değerlendirmeler ve uzak görüşlü yaklaşımlarda bulunabilir miyiz? Hayattan izler taşıyan ve bu tür kavramların böylesine birbirinden soyutlanmadığı filmlerin işlevi sanırım burada daha belirgin olarak ortaya çıkıyor. Sonuçları bizi derinden etkileyecek toplumsal kararlarda seçimlerimiz bir evet ya da hayırdan ibaret olmaz artık. Son zamanların güncel konusu Kıbrıs'la ilgili evetiniz varsa ve bu eveti kulağa da oldukça hoş gelen barış kelimesiyle ilişkilendiriyorsanız size kim karşı çıkabilir. Ayrıca barış sadece Kıbrıs için değil tüm dünya için bir zorunluluktur. Ancak özellikle tarihsel süreçler ve bunların yaşanmasına sebep olan egemen güç açısından bakıldığında olay bu kadar basit midir? Ya da silaha değil eğitime bütçe diye meydanlarda bağırdığınızda örneğin. Bu slogan savunmaya değil eğitime bütçe diye değiştirilse bakış

açınız birden değişmemiz mi? Öyle ya ülke savunmasına destek vermek neden savaş yanlısı olmak anlamına gelsin ki. Dünyanın çeşitli bölgelerinde kendi çıkarları doğrultusunda karışıklık çıkaranlar herşeyi bize karşı çıkamayacağımız kavramlarla süsleyerek sunuyor. Siz de sorgulamadan kendinizi yapmak zorunda olduğunuz bir seçimle karşı karşıya buluyorsunuz. İstanbul Film Festivali'nde gösterilen yönetmenliğini Derviş Zaim ve Panikos Chrysanthou'nin yaptığı *Paralel Yolculuklar* isimli Türk-Yunan ortak yapımı belgeseli de sanırım bu şekilde değerlendirmek yanlış olmaz. Derviş Zaim'in deyimiyle iki tarafın da acılarının anlatıldığı filmgayet nesnel bir yaklaşımla hazırlanmış. Klasik bir "evet ya da hayır"cılıktan uzak. Bir arada yaşayamamış ama ayrı ayrı gayet huzurlu bir otuz sene geçirmiş iki halk topluluğu olduğunu üstelik barışın da Amerikan filmlerindeki gibi elde edilmediğinigörmüş oluyoruz. Egemen gücün bir endüstrihaline getirdiği sinemasıyla uzun zamandır yapmaya çalıştığı, kargaşadan bir türlü

kurtulamayan üçüncü dünya ülkelerini *Rambo* ya da *Rocky* filmlerindekine benzer ortamların ve kişilerin var olduğuna inandırıp bir seçim yapmaya zorlamak. Gerçeğin üstünü hayır demenin mümkün olmadığı kavramlara örterek hem de.

LÜTFİ AKAD

Ağaçları sık patika bir yolda, kararması an meselesi olan bir gökyüzünün ürperten tedirginliğiyle baş başasınız. Sürekli yanlış yönü gösteren bozuk bir pusulanız ve bir de gittikçe artan yalnızlığınıza ek, yolu bulma konusunda yavaş yavaş kaybolan umudunuz var. Çıkışı bulmanız ve doğru yoldan eve ulaşmanız gökyüzünde parıldayıp duran o yıldızı takip etmenize bağlı. Önünüze düşen aydınlığın sizi doğru taraflara yönlendireceğinden bir an bile tereddüt etmeden hem de. Yaz sıcağının tuhaf ve çoğu zaman çalışmaya engel rehaveti akşam serinliğiyle dağılıp kaybolurkenrenkli camda birbiri ardına eklenen anlamsız görüntüler arasındaansızın karşıma çıktı. Daha çok *Gelin, Düğün, Diyet* üçlemesiyle tanıdığımız ancak başka yüzlerce filmin yaratıcısı Lütfi Akad'dı o. Sinemanın kamera ve insan

demek olduğunu, teknolojininse insanın işini kolaylaştırmaktan başka bir şeye yaramadığını söylüyordu bir programda. Elli yedi yıllık sinema serüvenini 'Işık ve Karanlık Arasında' adını verdiği bir kitaba sığdırmış ve genç kuşaklarla bu uzun ve yorucu serüvenin tüm ayrıntılarını paylaşmıştı. 'Bellek denen seksen altı yıllık o tıkış tıkış istiften sinemayla ilgili silinmemiş im'leri ayıklayıp yazmaya çalıştım diyerek özetlediği anı kitabı Lütfi Akad'ın kişiliğinde bir dönemin, Türk sinema tarihinin de özeti sanki. Osmanlı Bankası'nda memur olarak çalışırken, içine düştüğü 'ruhsal topallığın' farkına varır ve gelen bir teklif üzerine iş değiştirir. Her gün aynı saatte evden çıkıp, aynı yollardan geçerek işe gitmek ve yine aynı vakitlerde eve dönerek ömür tüketmek ona göre değildir. Sinemanın yeniden keşfedildiği, el yordamıyla ve sağduyuyla herkesin tüm birikimlerini ortaya koyduğu o yıllarda, hiç bilmediği bir ortama girmiştir. Yine kendi deyimiyle sadece hayal kurmayan ve bunları eyleme de geçiren insanlardan aynı

zamanda mahalle arkadaşı da olan Şakir Sırmalı'nın yanında işe başlar. Onun çektiği filmlerde hem muhasebeyle hem de çekim sırasında ihtiyaç duyulan birçok şeyle ilgilenir. Türlü imkânsızlıkların akla hayale gelmeyecek pratik çözümlerle ortadan kalktığı insanı bunaltan traji komik durumların da sıkça yaşandığı bir dönemdir. Lütfi Akad'ın kelimeleriyle neredeyse bir belgesel gibi gözümüzde canlanan o yıllar özellikle sinema adına neredeyse yoklukla eşdeğerdir. Yine de seçtiği yolun onu götüreceği noktayı adeta sezmiştir. Bu yüzden de önüne çıkan, duraklamasına hatta tökezlemesine neden olan olayya da durumlara takılmamış vekendine faydalı olabilecek her şeyi geçiştirmeden büyük bir dikkatle incelemiş ve öğrenmiştir. 1948 yılında Seyfi Havaeri'nin yarım bıraktığı *Damga* isimli filmle başlayan ve aslında hiç de planlamadığı yönetmenlik hayatı hazıra konmaya alışmış bir nesil olan bizler için çarpıcı derslerle dolu. Paylaşım, emek ve fedakârlık kavramanlarının hep ön planda olduğu içinde yaşadığı toplumla neredeyse kaynaşıp

bütünleşmiş bir yönetmen portresi. Mesleğine tutkuyla bağlı bu yüzden de etik değerleri hep ön planda bir sinemacı. Yavaş yavaş, ama her gün bir öncekinden giderek daha hızlı yitirdiğimiz sinemasal anlamda kimi bize özgü yaklaşımlar, kökenini adım adım takip etme şansını bu kitapla yakalayabildiğimiz ders niteliğindeki bu hayatta buluyor. Bunu anlamak için kitap sonuna eklenen biyografilere bakmak bile yeterli. Yüzlerce film ve bu filmlerdeki isimler. Oyuncusundan senaristine, görüntü yönetmeninden ses teknisyenine kadar. Bir çoğu hatta tamamına yakını bize yabancı. Ama Lütfi Akad'ın büyük bir sabır ve özveriyle ne yaptığını bilerek oluşturduğu bu filmlerde onlar bugün can buluyor ve karşımıza çıkıyorlar. Bir süre önce yine bu satırlarda bahsettiğimiz *Aşktan da Üstün* filmin de karşımıza çıkan Kriton İlyadis'in aslında çok önemli bir görüntü yönetmeni ve adını sadece o da eski kuşaktan birileri telaffuz ederse duyduğumuz Sezer Sezin'in de çok başarılı bir aktris olduğunu hep Lütfi Akad'ın hayat hikâyesi ve

onun sinemayla özdeş yaşam mücadelesinden öğreniyoruz. Tabii Şakir Sırmalı sinemayı bırakmasaydı Türk sinemasının kazanacaklarının neler olduğu da... Aslında bugün Türk sinemasının içinde bulunduğu kaybolmuşluk duygusunu neredeyse yok eden hatta bu kâbustan çıkış yolunu gösteren ipuçları hep bu satırlarda. Olağanüstü mütevazı bir tutumla ve her satırında sadece paylaşmak maksadıyla kaleme aldığını hissettiren o yaklaşımıyla kendi öğrenme sürecini aktarıyor. Bir bakıma bize egomuzdan sıyrılıp nasıl öğrenmemiz gerektiğini öğretiyor. 'Işıkla Karanlık Arasında' bize hiçbir zaman bitmeyecek bir talebelikten bahsederken yaratım sürecimizin kalıcılığının da ip uçlarını veriyor. Bozuk bir pusulanın şaşkınlığıyla karanlıklar içinde sağa sola koşuşurken göz kamaştıran bir parlaklıkla yolumuzu aydınlanıyor ve önce sinema perdesinden sonra da kitap raflarından üstümüze ışığı vuruyor. Bugün ve gelecek de.

ULUSAL GÜVENLİK VE SİNEMA

Bahçe kapısı gece gündüz ardına kadar açık bir evi hiç uyumadan sürekli nöbet tutarak koruyabilir misiniz? Kötü niyetli komşularınız sizi atlatıpön kapıdan rahat rahat girip çıkıyorken üstelik. Kendi değerlerini koruma anlamında, şaşkın ev sahibinin saflığını uzun zamandır üzerimizde taşıyoruz. Millet kavramını oluşturan unsurları savunmanın varlığımızı korumakla ilintili olduğunu bilmemize rağmen küreselleşmenin dayanılmaz cazibesine nerdeyse yenik düştük. Kavramların içini boşaltıp onları tek boyutlu algılamak özellikle aydın (!) kesimin sanki işine geliyor. Dil sadece iletişim kurmamıza yarayan bir araç, kültür ve sanat belli bir zümrenin algılayabildiği nesneler topluluğu, ekonomi ise karnımızı doyurmanın kabaca ifadesi anlamına geliyor. Tüm bunların

ortak paydasında ülke savunmasının da sadece topla tüfekle o da ancak savaş zamanın da yapılabileceği sonucu var. Oysa bir ulusun ancak diliyle var olabildiği, bağımsız bir ekonominin egemen güçlere kafa tutma anlamına geldiği, kültür ve sanatında aslında ulusal çıkarları koruyup stratejik güvenliği sağlamada temel unsurlar olduğu herkes tarafından biliniyor. Bizim dışımızda herkes tarafından yani. Batı'nın özellikle de Amerika'nın kendi kültürel değerlerini başka devletlere özellikle de üçüncü dünya ülkelerine empoze ederken sinemayı kullandığını pek çok kez yineledik. Açık bulduğu kapılardan sızıp bizim de ne pahasına olursa olsun yüzümüzü ona çevirmiş olmamızdan yararlanarak dil ve kültür ekseninde başlattığı yozlaştırmayı görselliğin ve tek ve değişmez gerçek olarak kabul gördüğü çağımızda sinemayla tamamlıyor. Ekonomik olarak zaten kendisine bağımlı olan milletler onun yarattığı soyut dünyada yaşayıp farkına varmadan sömürge haline gelirken o sinema endüstrisinin nimetlerini kendi

ulusal çıkarlarını korumak için kullanıyor. Hollywood ve Pentagon arasında doksan yıldan fazla bir süredir inişler ve çıkışlarla da olsa devam eden ilişki bunun en önemli kanıtı. İkinci Dünya Savaşı yıllarında savaş süresince ne tarz filmler yapılacağı, ordunun ve askerin görüntüsünün halka nasıl sunulması gerektiği hep bu ikili ilişkiler neticesinde belirlenmiştir. Kamuoyunda silahlı kuvvetlere olan desteği artırma ve askerlere halk arasında sempati kazandırma görevi bu yardımlaşma sonucunda çekilen filmlerle sağlanır. Hollywood'da ABD ordusuna bağlı her kuvvetin film şirketleri ile doğrudan irtibat halinde bulunan ve onlarla birlikte çalışan büroları bulunmakta, bu merkezlerde Pentagon'da halkla ilişkiler departmanına bağlı Sinema ve TV İrtibat bürosuyla çalışmaktadır. Kamuoyunun Silahlı Kuvvetler'e karşı olumlu yaklaşımlarını artırmaya yönelik senaryolar bu kurumlardan onay aldığı zaman tam destek ya da nezaket desteği kapsamında yardım görür. Tam destek akla gelebilecek her türlü malzemenin, uçak teçhizat, mekân

ve figüran gibi ücretsiz temini demektir. Nezaket desteği ise doküman, fotoğraf ve üniformalar hakkında genel bilgilerden oluşmaktadır. Ayrıca aktör ve aktrislerin belirli aralıklarla dünyanın çeşitli yerlerindeki Amerikan üslerini ziyaretleri de yine bu ortaklığın bir parçasıdır. Aslında tüm bunlar Amerika'nın sinemayı ulusal güvenlik stratejisinin bir parçası olarak görmesinden ibaret. Yayılmacılığını sürdürebilmek içte ve dışta gücünü tüm dünyaya kanıtlayabilmek için bulduğu yöntem yirmi birinci yüzyılında en geçerli yol. Pentagon'un Hoollywod'la birlikte yüz seneyi aşkın bir süredir devam ettirdiği kültürel beyin yıkama politikasının sonuçlarını bugün üçüncü dünya ülkeleri bütün hücrelerinde hissediyor. Belki de bu yüzden hâlâ meselenin özünü yakalamaktan uzağız. Kendi ulusal çıkarlarımızı korumanın suç sayıldığı neredeyse ayıplanır hale geldiği tuhaf bir dönemden geçiyoruz. Bu anlamda Amerika'dakine benzer bir yapılanmayı ülkemizde de beklemek sanırım fazla hayalcilik olur. Batı'nın

değerlerini kendi değerleri olarak benimseyip yetişmiş ve yetişen bir kuşak olduğunu düşünürsek... Sınırları korumanın ve ulusal güvenliği sağlamanın sadece topla tüfekle olmadığını kültür ve sanatında bunun bir parçası olduğunu kendi milletimize çağın en etkin aracı sinemayla göstermek zorundayız. Paralı askerlerden oluşan ordusunu yüceltmek için canla başla çalışan ve onu aşağılamak şöyle dursun insan aklını zorlayan filmlerle göklere çıkaran Hollywod sineması ndan bu anlamda öğreneceğimiz bir şeyler var. Ulusal stratejiyi korumak ve bu anlamda korumaya çalışan kurumlara da yardım etmek bize ne sinemacılığımızdan ne de o çok bayıldığımız bireyci yaklaşımımızdan bir şey kaybettirir. Tam tersi belki de geleceğe dönük kaybetmek üzere olduğumuz benliğimizi geri kazandırır.

TÜRK KÜLTÜRÜNDE KORKU

Hayatımızda sahne ışığına benzer tek ayrıntı yanıp sönen sokak lambalarının kirli sarı aydınlığıyken, ses ve görüntüden ibaret, parıldayıp duran yapay bir dünyanın tek hâkimi haline geldik. Yargılamanın ve hüküm vermenin, hatta cezalandırmanın ya da taçlandırıp göklere çıkarmanın dayanılmaz haz verdiği gerçek üstü bir yaşantımız var artık. Kendimiz dışında birileri hakkında illaki söz sahibi olmak ve dört köşe bir camın önünde ya da arkasında mutlaka bulunmak. Televizyonla gelen kirliliğin biraz da çağın gereği olarak insan zekâsı üzerinde bıraktığı ağır hasarlara başka milletlerden çok daha fazla maruz kaldığımız bir gerçek. Seksen sonrası bilinçli olarak yaratılan kafa karışıklığı ve bunun doğal sonucu olarak ortaya çıkan kimliksizlik yaşadığımız coğrafyayla ilgili herşeyi

reddetmemize ya da görmezden gelmemize sebep oluyor. Bin yıllık bir kültür mirasının üzerinde oturuyorken varlığı sadece birkaç yüzyıl geriye giden ve tüm düzenini başka milletlerin kültürlerini yok edip kendi değerlerini yerleştirme üzerine kurmuş başka bir coğrafyayı, Amerika'yı ya da Avrupa'yı örnek almamız daha doğru bir ifadeyle taklit etmemiz artık kaçınılmaz. Her şeyde üstün olduklarını kabul edip boyun eğmek, sanatsal anlamda orada üretilenleri burada var olanla harmanlamayıp bir senteze ulaşmaktan daha kolay geliyor bize. Sanatın tüm dallarında özgün olanı yaratmanın temel koşulu önce var olanı keşfetmektir. Bu tarz bir sanat dalı yok ya da gelişmemiş demek evrenselliği yakalama anlamında daha yolun başında tökezleme anlamına gelir. Resim yapmanın Osmanlı döneminde dinsel bazı tabular yüzünden yasak olması, sonraki dönemlerde yetişen ressamlarımızın bir senteze ulaşmasını engelleyemedi. Ya da altmışlı yıllarda sanatçılarımızın temelde bize özgü bir tür olmayan rock müziğini etnik

sazları kullanarak Anadolu rock adıyla yeniden oluşturmasını... Sinemamızın tüm olumsuzluklara rağmen gösterdiği yükseliş bazı arayışların başlangıcı olurken kendimizi tanıma anlamında kimliksizlikten ne kadar nasibizi aldığımızı da ortaya koydu aslında. Taylan Biraderler'in *Altyazı* dergisinin şubat sayısında yayınlanan ve doğrudan aktarıldığını düşünerek ciddiye aldığımız Türk kültüründe korku unsuru barındıran hikâyelerin olmadığı yönündeki sözleri bu anlamda dikkat çekici. Hatta tarihimizde de korkulacak bir şey yok üstelikte geyiklerle dolu diye devam eden konuşma aslında gayet düzgün çekilmiş eğlendirici bir filmi karalamaktan başka bir işeyaramıyor. Okul filmi üzerinde yürütülen biraz da fazla acımasız eleştirileri göğüslemeye çalışırken ağzımıza geleni söylemek bizi çok başka ve tehlikeli bir noktaya götürür. Belki de tüm bunlar kendi varlığımıza ne kadar yabancı olduğumuzun bir kanıtı. Ya da tarihimizi okuduklarımızla değil yaşam süremize bağlı olarak gördüklerimizle ilişkilendirmemiz. Bin yıldan

daha da fazla bir süredir bu topraklarda binlerce din ve mezhepten insanın yaşadığını, evliya ve ermiş hikâyelerinin de kimi zaman mum ışığında kimi zamanda bir gece vakti tarlada ya dağda ateşin başında anlatıldığını bilmeyen var mı dır? Ya da Çanakkale savaşı sırasında ansızın ortadankaybolan bir tabur askerin sürekli yinelenen gizemli öyküleri... Hristiyanlıkta güçlü bir günah anlayışı var bu yüzden oradan beslenebiliyorlar derken tarikatların beşiği Anadolu'yu ve buradan çıkan sayısız mistik hikâyeyi göz ardı etmek ne kadar adil. Üstelik Okul filminde din dersi işlenirken yaşanan geçişli sahnenin tamamen bize özgü öğeler taşıyan oldukça etkileyici bir sahne olduğunu düşünürsek... Yeni bir şeyler üretirken, beslenebilecek kaynak bulamadık, zaten okuduğumuzkorku romanlarını da yabancılar yazıyor bu yüzden biz de batıya özgü belli korku unsurlarını kullandık demek işin kolay yolu galiba. Son yirmi yılda okumayıp sadece seyretmeye, araştırmadan duyduklarımızı doğru kabul etmeye ve yaşadığımız bölgeyi

batılı bakış açısıyla neredeyse aşağılayarak değerlendirmeye ne yazık ki çok alıştık. Ürettiklerimizin bir ilk ve mucizevi bir şey olduğunu hiçbir eleştiri kabul etmeden kendi kendimize onaylıyoruz artık. Bu anlamda korku türünde az da olsa bazı denemeler de bulunmuş Metin Erksan gibi yönetmenlerimizi de taklitçilikle suçluyoruz. Oysa onun taklitçiliğini eleştirebilmeninönce o ustanın seviyesine ulaşmak sonra da bir sentezle onu aşmaya çalışmak olduğunu göz ardı ediyoruz. Yoksa kendi kültürümüze olan yabancılaşmamız bize hatırlatıldığı için mi bu kadar kızıyoruz? Belki de sorgulama ve sentez yeteneğinden yoksun yetiştirilmemizin doğal sonucu bize sunulanları kopyalamakla yetiniyoruz. Sebep ne olursa olsun korku kültürümüze ait yazılı ya da sözlü kaynakları araştırmadan tüm bunların varlığını inkar etmek aslında kendi kültürsüzlüğümüzü örtmeye çalışmaktan başka bir şey değil. Oysa sırf yapılan eleştirileri yapıcı olarak değerlendiremediğimiz için gizlemeye ya da inkar ekmeye çalıştığımız koskoca bir

uygarlık. Ondan beslenerek çok başka ve farklı belki de Türk sinema tarihinegeçebilecek filmler yapabilecekken var olmadığı konusunda ısrar ediyoruz. Üstelik artık medyanın önündeyken ve korku kültürü yok safsatasına inanıp aynı yolda ilerleyebilecek başka sinemacılar da olabileceğini düşünmeden. Dede Korkut hikâyelerinden sadece biri olan, felsefi ve psikolojik yaklaşımıyla da değme korku romanlarına taş çıkartacak sağlamlıktaki Deli Dumrul hikâyesini bir kez daha okumanın ve okutmanın tam zamanı sanırım.

KOPYA HAYALLER

Resim yapma becerisine sahip olmadığı için başka resimleri karbon kâğıdı kullanarak kopyalayan bir öğrenci aldığı kırık nota aldırmadan sonraki ödevlerinde de aynı yöntemi uygular. Kötü ve acemice de olsa kendi yarattığının kopya ettiğinden daha güzel olabileceğini düşünmeden hem de. Ortaya koyduğunuz ürün ne olursa olsun eğer içindeyaratıcılık gerektiren küçük kıvılcımlar taşıyorsa o ürüne öncülük edenbir esin kaynağının olmaması imkânsızdır. İçten gelen kıpırtılar çevrenizde bilinçli ya da bilinçsiz algıladığınız tüm nesne ve olayları kendiniz için uygun gördüğünüz bir araçla ifade etmeniz için sizi zorlar. Bazen yazarsınız bazen de resim yaparsınız. Ya da tüm zorlukları göze alıp filme çekersiniz. Ancak özen gösterdiğiniz nokta hep aynıdır; özgün olmak ve

taklitçilikle suçlanmamak. Diğer bir ifadeyle esin ve kopya arasındaki çizginin nerede başlayıp nerede bittiğini bilmek yani. Olması değil olmaması gerekeni örnek alarak ya da kopyalarak birbiri ardına kurulan özel televizyonlarımız bugün taklitçiliğin ve belki de kolaycılığın en seçkin örneklerini sunuyor bize. Kameralarla dolu karton kutuların içine hapsedilmiş gençler ya da işsizliğini ve yoksulluğunu görüp üzüldüğümüz sonra da unuttuğumuz her yaştan şarkıcı adayı insanlar... Batılıların kendilerini eğlendirmek için icat ettiği, bizimse yoksulluğumuzu ve çaresizliğimizi unutmak için adeta kendimizden geçerek seyrettiğimiz bütün o yarışmalar... Kopyalamanın dayanılmaz cazibesine karşı koymak neredeyse imkânsız. İncelemek, araştırmak ya da özgün olabilecek yapımlara kafa yormak paraya giden yolu mu uzatıyor? Dış ülkelerde popüler olmuş ve iyi iş yapmış yapımların birebir kopyasını yapmak varken. Aslında taklitçiliğimiz TV programları anlamında sadece yarışmalarla da

sınırlı değil. Ekran kalabalığından çok önce, beğenerek izlediğimiz yabancı dizilerin bugün birebir kopyalarını -uyarlama demek bu anlamda bütünüyle bir kandırmacadan ibarettir- biraz da şaşkınlıkla izliyoruz. Uyarlama olduğu çok da anlaşılmayan bir iki örnek dışında *Evli ve Çocuklu*'dan *Patron Kim*'e kadar uzanan seride esprisi ve mantığı o ülkenin yaşam tarzına göre oluşturulmuş dizileri sırf bir zamanlar popüler oldukları için ekrana taşıyarak nostalji mi yaşıyoruz? Yapımcıların sadece nostalji adına bu tarz dizilere yatırım yaparak para kaybetmeyi göze aldığını düşünmek fazla gerçekçi bir yaklaşım olmasa gerek. Bu satırlar aracılığıyla sürekli yinelediğimiz bir ayrıntıyla yine karşı karşıyayız. Dizi çalışmaları sırasında gösterilen titizliğin özellikle senaryo aşamasında seri üretim yüzünden göz ardı edildiği çok açık. Yerli yapımları sadece para getiren malzemeler olarak görmek bize yarışı baştan kaybettiriyor. Karakter oluşturmanın ya da olay kurgulamanın aslında yaratıcılık

ve teknik zekânın ustacaharmanlamasıyla oluşabileceğini nerdeyse yadsıyarak senaryolar yazıyoruz. Başka bir ifadeyle yazarlığın yetenek işi olduğunu kabullenmek yerine yapılmış olanları kopyalayıp yeteneğimizi bununla ispata çalışıyoruz. Belki de senaristliğin çok para kazandırdığını düşünerek belirgin bir şeklide hiçbir zaman bir araya gelmeyen iki kavramı yan yana getiriyoruz. Yazarlıkta her zaman araç olan para da birden amaç haline geliveriyor. Kendimizi tüketim çılgınlığına böylesine kaptırmışken yazarlığın en temel ölçütlerini yerine getirmesek bile, çok para kazanabileceğimize bu derece inanmamız hiç de şaşırtıcı değil aslında. Neredeyse bir salgın olarak başlayan dizi çalışmalarımızın bu günlerde gitgide kopya ürünlerle destekleniyor olması aslında şimdiye kadar hiçbir şey üretmediğimizi kanıtlıyor. Ben de yazabilirim deyip eline kalem alan masa başı yazarları tükendikleri noktada parayla olan ilişkilerini sürdürmeye çabalıyorlar sadece. İyi bir

senarist nasıl olur ya da usta oyuncular senaryo seçerken neden titizlenir? Hepsinin cevabı bu işle uğraşmaya karar vermiş kişinin bakış açısında gizlidir. Yazma güdünüzü engelleyemiyorsanız ve hayal dünyanızda başka bir kapı sürekli aralıksa yaşamınızı sürdürmenizden öte bir anlam taşımayan paranın size ne zaman ve hangi miktarlarda ulaşacağını düşünmezsiniz. Ya da başka insanların hayal dünyasına aitevrende gezinip başkalarını da bu tuhaf ve tatsızgezintiye ortak etmeyi... Esin ve kopyalama arasındaki o çok ince çizgiyi bilen senaristler yapıtlarıyla kalıcı oldukları gibi hep aranan isimler olacaklar. Kopyalamalayla vakit kaybedenlerse amaç haline getirdikleri paranın gölgesinde başkalarının hayal dünyasında gezinecekler ve hiç hatırlanmayacaklar. Zaten onların derdi de bu galiba.

KISA FİLM FESTİVALİ'NİN DİLİ!

Bir lunaparkın tam ortasında çocuğunu unutup kendini eğlendirmeye çalışan bir ebeveyn, gün biterken gelmekle ne kadar iyi yaptıklarını kendine kendine sürekli tekrar eder. Kısacık bir tatil gününde sayılı dakikalarını çocuğuyla birlikte onun isteklerini yerine getirerek geçirmiş bir anne ya da babaya kim ne diyebilir ki. Çocuğun bu gezintiyle ilgili beklentilerinin gerçekleşip gerçekleşmemesi dışında yani. Festivallerin sinemayla uzak yakın ilişkili herkes için bir lunapark atmosferi yarattığı bir gerçek. Bizden çok uzakta kendilerine ait bir sinema dili oluşturmuş ancak bu güne kadar adını bile duymadığımız yabancı sinemacıların da katıldığı organizasyonların sayısı oldukça arttı. Bu yıl onaltıncısı

düzenlenen İstanbul Kısa Film Günleri de bunlardan biri. Avrupa'nın hemen her yerinden katılımcıların olduğu bu organizasyon sadece İstanbul'a özgü olmasını bir yana bırakırsak ilk anda insanı heyecanlandırıyor. Filmlerin orijinal dillerinde, İngilizce altyazılı olarak gösterileceğini öğrenene kadar yani. Festivalin düzenleyicisi Hilmi Etikan bu durumun maddi zorluklardan kaynaklandığını söylüyor. Ancak katılım şartnamesindeki yabancı filmlerin İngilizce altyazıyla gönderilmesinin zorunlu olduğuna ilişkin madde biraz kafa karıştırıcı. Örneğin Polonya'dan gelecek bir filme neden Türkçe altyazı değil de İngilizce altyazı konulmasını bir şart olarak öne sürüyoruz. Yoksa yediden yetmişe herkesin İngilizce bildiğini bilmeyenlerin de zaten bizden olmadığını mı düşünüyoruz. Dilin her şeyin üstünde özenle korunması gereken bir kavram olduğunu, hatta her hareketini dikkatle izleyip taklit ettiğimiz batının da bu konuda son derece tutucu davrandığını sanırım bilmeyen yoktur. Yabancı bir TV kanalında şimdiye kadar o

ülkenin ana dili dışında herhangi bir dilde dizi ya da filme rastlamadığımızı düşünürsek. Bizde bu konunun üzerinde durmak ya da hassas davranmak maalesef şovenist damgası yemeniz için artık geçerli bir neden. Oysaki başka milletlerin diline gösterdiğimiz saçmalık derecesindeki titizliği ne yazık kendi dilimize göstermiyoruz. Hem de sinemayla uğraşarak toplumun bir adım önünde olma gayreti içine girmişken. Önceleri yadırgadığımız pek çok duruma da sanki yavaş yavaş alışıyoruz. Film afişlerindeki İngilizce tanıtımlardan ve seyretmek yerine kötü bir çeviriyle ve pek çok ayrıntıyı kaçırarak da olsa film izleme aşamalarını geçtik ve nihayet İngilizce altyazıyla film izleme seviyesine de ulaştık. Aslında tüm bunlar olaya hangi noktadan baktığınızla ilgili. Ya da neleri önem sırasına göre düzenlediğiniz. Bir festival düzenlemenin birçok maddi imkânsızlıklarla uğraşmak demek olduğu tabii ki inkâr edilemez, ancak bu tür organizasyonlarda vazgeçilemez olarak nitelendirilecek temel

prensiplerin olması da bir zorunluluktur. Birçok kesimi bir araya getiren ve her yaştan insanın dikkatlerinin çevrildiği yerde filmlerin İngilizce altyazıyla oynuyor olması nasıl bir görüntünün ifadesidir. Çok küçük bir azınlığın gelir seviyesinin üstünde yaşadığı İstanbul'da böyle bir yaklaşımla ancak kendi kendimizi eğlendirdiğimizin sanırım farkında değiliz. Sinemaya ilgi duyan ancak hayatı boyunca yabancı dil öğrenme gibi bir şansı olmamış birçok insanımıza böyle davranarak nasıl bir mesaj veriyoruz. Bireysel bir organizasyon olduğunu düşünüp kendi kendimizi eğlendirdiğimizi kabul etsek bile bu ve benzeri festivallerde kültür bakanlığının maddi desteğinin olması da başka bir çelişki. İngilizce altyazıyla film gösterilmesine göz yummak bir yana maddi destek anlamında hiçbir ön koşul öne sürülmemesi yani... Genel anlamda bu benzeri etkinliklerden sağlıklı bir şeklide yararlanamayan geniş bir halk kitlesinden toplanan vergiler İngilizce altyazılı gösterime giren filmlere harcanıyor. Buradan kültür bakanlığının festivallere destek

vermemesi gibi bir anlam çıkartılmamalı. Temel ayrım bu yardım yapılırken dikkate alınması gereken noktalardır. Kendi ülkemizde kendi dilimizi kullanmadan başka bir dille gösterilen filmlere tepki göstermek bu tarz yaklaşımları benimsemeyen ve kendi dilinin korunması gerektiğine inanan her Türk vatandaşının hakkıdır. Aslında bu hassasiyeti önemle vurgulaması gereken Kültür bakanlığı gibi bir kurumun yardım yaparken şartnameye koyacağı ufak bir madde olayın görüntüsünü tamamen değiştirir; o da filmlerin Türkçe seslendirme ya da altyazıyla gösterilme zorunluluğu. Kültür Bakanlığı bütçesi için cebinden para kesilen tüm Türk vatandaşlarının kültür hizmetlerinden yaralanmasını sağlamak ancak kültür bakanlığının bu tarz bir yaklaşımıyla mümkündür. Bir daha ki sefere böyle bir çalışma içine girecek olanlar da tüm katılımcılardan ısrarla filmlerini Türkçe altyazılı göndermelerini isteyecekleri için biz de böylesi durumlar üzerine kafa yormak yerine artık

festival filmleri hakkında konuşabiliriz.

UZUN METRAJ DİZİLER

Yasağa rağmen önce gelir düzeyi yüksek kimi evlere çanak antenle sonra da bu alıcılara tonla para dökenlerin şaşkın bakışları altında, küçük ve uyduruk antenlerle her yere yayın yapan ilk özel televizyonun kuruluşundan bu yana çok da zaman geçmedi aslında. TRT'nin birbiri ardına transfer edilen spikerleri, ilk talkshowlar, gece kime aerobik yaptırdığı belli olmayan mayolu dansçı kızlar gözümüzün önünde çabucak eskiyip kayboldu. Artık Dallas'ı aratmayan çiftlik dizilerimiz, silah ve mühimmat açısından Baba filmine bile fark atan mafya dizilerimiz var. Ne olduğunu tam bilmeden yazıp başkalarına da sitkom adı altında izletmeye çalıştığımız yapımlarla başka ve garip bir dünyanın ortasındayız artık. İçi boş, cansız manken misali karakterlerin ortalığa saçıldığı insana hayal bile kurdurmayan senaryolar havada uçuyor.

Seyretmekten çok allı pullu görüntülere göz gezdirmek ve kimin kime ne zaman kötülük yapacağını takip etmek yeterli. Hele bir deortaya şöyle boğaz manzaralı villa görüntüsüoturtursak... Bu karmaşadan ve başı bozukluktan çok önce de dizi filmlerimiz vardı. Televizyonumuz henüz iki kanalken ve ikinci kanalı da Çoğu zaman karlı gösteriyorken seyretmemiş miydik *Kartallar Yüksek Uçar'*ı, *Yarın Artık Buündür'*ü (Senaryo/ Attila İlhan) ve *Geçmiş Bahar Mimgazoları*'nı. Hatta Burçin Oraloğlu'nun inanılmaz oyunculuğunda *Üç İstanbul*'u. Tüm imkânsızlıklara rağmen estetik kaygıların herşeyin önüne geçtiği filmtadında yapımlardı ve yönetmenin kendini ifade anlamında taşıdığı kaygı da yapıtın bütününe yansırdı. Bu yüzden Okan Uysaler'i (Geçmiş Bahar Mimazoları) ve Feyzi Tuna'yı (Üç İstanbul) bugün hala anımsıyoruz. Film ya da dizi, ne olursa olsun aslında yazmanın ve yönetmenin yaratma süreciyle ilinti olduğu bir gerçek. İçsel yolculuğumuzu başkalarıyla paylaşarak ve bu anlamda da somutlaştırarak kalıcı olmaya

çalışıyoruz. Engellenemez bir güdüyle yazmak ve yazılanları kamera önünde seyredilir hale getirmek içimizde tanımlayamadığımız ve hiç susmayan o sese verdiğimiz yanıt değil mi? En azından eskiden öyleydi. Ortalamanın çok üstünde işlerle seyirciyi kendi baktığımız noktaya çekmek yerine, nereye konulduğu belli olmayan reyting aletleriyle onları pusulası bozuk tekne gibi oradan oraya savurduk. Senaryoyu herkesin yazabileceğine ve filmleri de herkesin çekebileceğine kendimizi inandırdık. Bir dizinin sürekliliğinin kalitesiyle ters orantılı olduğu sonucunuysa çoktan kabul ettik. Arada kaliteli olduğu halde uzun zaman devam eden bazı dizilerin sürekliliğini ise şans, kader, kısmet gibi olgulara bağlamayı tercih ediyoruz. Az parayla kaliteli ve kalıcı işler yaparlardı. Çok parayla çabuk unutulan ve hiç hatırlanmayan işler yapıyoruz. Yarattığımız ve aslında hayata ait olmayan yapay kimliklerle birçok insanın zihnini bulandırıp belki de bakmaları gereken noktadan uzaklaştırıyoruz. Kalitenin

artmasının zamanla daha seçici hale gelecek olan televizyon seyircisine vasat ürünleri yutturmamızı zorlaştırmasından mı korkuyoruz yoksa. Belli bir kalite seviyesine ulaşmasına izin vermediğimiz bu dizileri de daha sonra büyük bir hevesle sinema perdesine taşıyoruz. Medya aracılığıyla daha çekim aşamasında piyasaya sürdüğümüz dizi formatındaki filmimizin başarısını da galadaki kalabalığa ve ne kadar gişe yaptığına bakarak değerlendiriyoruz. Video klip formatında görüntüler ve derinliği olmayan yapay karakterlerle yönetmenliğe adım atıyoruz ve adeta sinemaya ait bir dilin varlığını bunun da çok uzun aşamalardan geçildikten sonra oluşturulduğunu göz ardı ediyoruz. Türk sinemasında bugün var olduğu söylenen hareketliliği yoksa bu uzun metraj dizilere mi borçluyuz? Seksenli yıllardan itibaren değişen toplumsal yapının ve yaşanan sorunların iyi gözlenmesi video çılgınlığına rağmennitelikli birçok film ve dizinin seyirciyle buluşmasını sağladı. (*Muhsin Bey, Züğürt Ağa, Bir Yudum Sevgi, Ahh*

Belinda, Teyzem vs.) Özel televizyonların bu ilerleyişi sürdürmesi beklenirken herşey bir toz bulutunun ardında kayboldu. Dizi üretiminin çılgınlığa dönüşmesi, yazmanın ve yönetmenin sadece parayla ilişkilendirilmesinin bir sonucu sanırım. Paranın araç değil amaç haline geldiği bu karmaşadan kurtulmanın en kestirme yolu düzeyli yapımlara olanak tanımak ve nerdeyse bir deyim haline gelen halk bunu istiyor sözünü tersine çevirerek halkın da nitelikle şeyler isteyebileceğini artık kabul etmek.

100 LİRAYA KENDİ FİLMİNİ ÇEK

AYDAN GÜNDÜZ

Kor kulo bin

SADIK YEMNİ

